

ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

LEDEN - ÚNOR 1971

ROČNÍK VIII — 1-2

OHLÉDNUTÍ ZA ROKEM 1970

Valkoun Josef - tajemník MNV

Po uplynutí každého roku je pravidlem provést uzávěrku nad vykonanou prací a dosaženými výsledky. Funkcionáři MNV v Sobotce společně s radou MNV provedli hodnocení celkové práce ve městě i sloučených obcích a nelze ani dobře uvádět v této krátké zprávě všechny změny, přestavby, úpravy a rozepisovat se o rozsáhlé výstavbě, která byla provedena v uvedeném roce. Je ale nutné uvést a seznámit veřejnost alespoň s většími akcemi, kde bylo vynaloženo zvláštního úsilí a času od funkcionářů MNV pro celkové uskutečnění.

Mezi první rozsáhlou stavbu se řadí výstavba stadiónu co do hodnoty díla a slouží již po tři léta mládeži ze ZDŠ a sportovcům. Po odchodu p. Dolenského zůstalo řízení a zajišťování celé akce na funkcionářích MNV. I přes velké potíže se zajišťováním materiálu bylo na tomto úseku prostavěno 120 tisíc korun.

Podle zpracovaného plánu byla provedena další část Zahradní ulice od p. Knapa až k jatkám s odbočkou na novou ulici Souběžnou. Po dlouhém jednání se podařilo tyto práce zajistit u n. p. Silnice Mladá Boleslav, kde ke konci roku ulice v délce 450 bm byla hotova až na položení koberce. Dosud toto bylo pořízeno za 252 tisíc. Zde bylo velmi nutné zbudovat tuto ulici, neb v tomto obvodu se provádí výstavba rodinných domků.

Nákladem 37 tisíc byl zřízen vodovod a kanalizace na „Celné“ v délce 220 bm, kde se provádí výstavba rodinných domků. Toto bylo provedeno v akci „Z“.

V ZDŠ byla provedena generální oprava tělocvičny, kde bylo instalováno nové cvičební nářadí celkem za 36 tisíc.

Nutná úprava v MŠ podle provedené dokumentace — přestavba a úprava sociálního zařízení a dalších prostor — si vyžádalo částku 91 tisíc.

Místní rozhlas — na tento byla zadaná a zpracovaná dokumentace s rozšířením po městě a na sloučené obce Čálovice, Spyšová a St. Lhota. Oprava a rozšíření bylo realizováno za částku 36 tisíc včetně dokumentace.

K nové výstavbě rodinných domků za jatkami byl zbudován nový vodovod v délce 100 bm za 30 tisíc.

Nutnost opravy zámku Humprecht a zajištění podniku, který by toto provedl, si vyžádalo mnoho času a úsilí od funkcionářů MNV. Bylo zadáno vypracování dokumentace na celou generální opravu, opatřeny finanční prostředky 628 tisíc a u ARMABETONU Praha smlouvou zajištěny prováděcí práce. Oprava se prováděla za plného provozu a bylo prostavěno 162 tisíc.

Na „Závisti“ bylo pokračováno s úpravou chodníku obalovou dříví. Celá řada dalších akcí byla provedena podle pečlivě zpracovaného plánu pro rozvoj města. Dá se říci, že by se provedlo ve městě a pro občanstvo mnohem více, kdyby některé podniky plnily uzavřené smlouvy a nejenom zůstávaly u slibů. Jak těžko se zajišťují prováděcí práce, uvedu jen malý příklad: Okresní správa silnic Jičín prováděla úpravu ulice na Předměstí od

JZD k veterinární nemocnici, na které se „podepsali“, neb se upravený povrch rozsypal. Za celou tuto dobu jsme přes veškeré jednání, a to trvá již dva roky, neměli pochopení u okresní správy silnic, aby ulici uvedli do řádného stavu. Zde tedy zůstává jen u slibů a MNV pouze provádí hrubou údržbu.

Čálovický potok — kde je počítáno s dalším úsekem zatrubnění, je na toto zajišťován potřebný materiál. Zde vzniká velmi komplikovaná situace s dalším pokládáním VIA rour, neboť někteří majitelé nás nechtějí pustit do zahrad s autojeřábem, bez kterého nelze práci provádět.

Jako jedna z posledních akcí koncem roku byla postavena CHATA pro Pionýr v prostoru u polytechnické dílny za ZDŠ. Na této akci splnili funkcionáři MNV svůj závazek.

Pro rok 1971 je vypracovaný perspektivní plán a je počítáno s provedením následujících akcí:

Pokračování výstavby stadiónu — hlavní tribuny, kde se mají provést práce za 80 tisíc. Dokončit Zahradní ulici — položit koberec včetně chodníků. Do konce září 1971 dokončit generální opravu zámku Humprecht. Dále bude provedena generální oprava střechy na bývalé záložně v hodnotě 30 tisíc. Zatrubnění Čálovického potoka v délce cca 100 bm. Zřízení vodovodu do Čálovic za částku 80 tisíc. Započít s úpravou nové ulice na Celné v délce 400 bm směrem ke stadiónu. Provést rekonstrukci veřejného osvětlení za 250 tisíc, kde je dokumentace připravena. Dále dokončit chodník na Závisti obalovou dříví v délce 250 bm. Úprava schodů k zámku Humprecht a prostranství kolem zámku. Ve Spyšové upravit vodní nádrž včetně strouhy. V Lavicích uvést do pořádku rybník vybetonováním.

Některé akce jsou v jednání (vypracování dokumentace), některé jsou již zadané a jedná se o následující:

Vypracovat kompletní dokumentaci na novou ulici Souběžnou v oblasti Krásný plac, včetně vodovodu a kanalizace. V této části bude postupně prováděna výstavba rodinných domků. Dále pak vypracování dokumentace na ulici Březenskou, včetně chodníků, v délce 450 bm. Bezručova ulice s prodloužením kolem výstavby JZD až k ČSAD. Je zajištěno vypracování projekce na výstavbu nové kotelny v ZDŠ. Zpracovaná dokumentace na novou výstavbu zařízení na koupališti, nové nocležny, kabin, sociálního zařízení a pohostinské části. Zřízení chodníku od Syrovandy směrem k Frutě v délce 250 bm a na St. Lhotě ve středu obce v délce 100 bm. V rozpracování je spojka vozovky od ZDŠ na silnici k Čálovicím.

Jen v kostce jsem uvedl část úkolů, o kterých je nutné hovořit a vidět je jako nutnou potřebu pro zvelebení našeho města. Věřím, že za pomoci nás všech, kteří chceme mít naše město takové, aby mělo dobré jméno, podaří se nám všechny akce splnit.

Dokumenty k dějinám KSČ v Sobotce

K oslavám 50. výročí založení KSČ jsme se rozhodli přispět otištěním seriálu regestů vybraných důležitých dokumentů k dějinám KSČ v Sobotce. Převážně to budou obsahy dokumentů, které jsou uloženy v Městském archívu v Sobotce.

V tomto čísle uveřejňujeme volební výsledky z doby první republiky, které ukazují, jak organizace KSČ v našem městě, kde vládly hlavně strany živnostenská a agrární a kde chyběl průmysl, musela těžce bojovat o získání voličů.

I. Archív města Sobotky, registraturní oddělení 84 CC — volební záležitosti:

- 1919, 15. VI. Volby do obecního zastupitelstva Sobotky. Sociální demokraté získali 363 hlasů z 1385 a obdrželi 8 mandátů. V obecním zastupitelstvu zasedali: obuvník Josef Šourek, choť zedníka Božena Semecká, tesař Václav Hošic, účetní okresní nemocenské pojišťovny Josef Ruda, obuvník Václav Linka, truhlář Antonín Patříčňý, truhlář Josef Srba a dělník na dráze Jan Jaroš.
- 1919, 22. VI. Volby do městského zastupitelstva Sobotky. Sociální demokraté získali 289 hlasů z 1043 a obdrželi 8 mandátů [tehdy působila v Sobotce dvě zastupitelstva: městské pro politickou obec Sobotka a obecní pro Sobotku a připojené obce Předměstí Březno a Staňkovu Lhotu].
- 1920, 18. IV. Volby do poslanecké sněmovny. Pro kandidátku sociální demokracie bylo odevzdáno 362 hlasů z 1338.
- 1920, 25. IV. Volby do senátu. Pro kandidátku sociální demokracie bylo odevzdáno 338 hlasů z 1212.
- 1921, 21. VIII. Volby do obecního zastupitelstva Sobotky. Za KSČ kandidovali: obuvník Josef Šturma, dělník Josef Krupka, obuvník Karel Král, pekař Alois Procházká, skladník konsumu Josef Bílek, obuvník Jan Typolt, obuvník Josef Luka, obuvník Václav Ort a obuvník Josef Chýle. KSČ získala 144 hlasů z 1002 a 4 mandáty [r. 1924 byl K. Král odvolán z obecního zastupitelstva, neboť z KSČ vystoupil — čj. 5299/1924].
- 1925, 15. XI. Volby do poslanecké sněmovny a do senátu. Kandidátku KSČ do poslanecké sněmovny podpořilo 172 voličů z 1313, do senátu 167 voličů z 1222.
- 1926, 21. II. Volby do zastupitelstva města Sobotky. Na kandidátce KSČ byli: obuvník Václav Linka, obuvník Václav Sajbt, dělník Josef Krupka, obchodní př-

ručí Václav Hrdina, dělník Jaroslav Šimůnek, obuvník Václav Ort ml., obuvník Rudolf Houžvička, obuvník Karel Suchánek a skladník konsumu Bohumil Khoustek. Zmocněncem volební skupiny byl Václav Hrdina. Kandidátku podpořilo předem 32 voličů. Při volbách získala KSČ 132 hlasů z 1365 a 3 mandáty.

- 1927, 29. XII. Členové obecního zastupitelstva za stranu komunistickou, sociálně demokratickou a stranu práce a pořádku resignovali na své funkce a žádali o vypsaní nových voleb. Příčinou byly nepořádky v činnosti správy města (čj. 3993/1927).
- 1928, 2. XII. Volby do okresního a zemského zastupitelstva. Kandidátka KSČ do okresního zastupitelstva získala 137 hlasů z 1229, do zemského zastupitelstva 139 hlasů z 1237.
- 1930, 27. IV. Volby do zastupitelstva města Sobotky. Za KSČ kandidovali obuvník Václav Linka, obuvník Václav Ort st., skladník konsumu Václav Briknar, dělník Jaroslav Šimůnek, obuvník František Kalvach, obuvník Josef Chýle a obuvník Jan Typolt. Kandidátku podpořilo předem svými podpisy 30 voličů. KSČ získala 46 hlasů z 1349, zvolen byl Václav Linka.
- 1935, 19. V. Volby do poslanecké sněmovny. Kandidátka KSČ získala 96 hlasů z 1402.
- 1935, 26. V. Volby do okresního a zemského zastupitelstva. Kandidátku KSČ do okresního zastupitelstva volilo 90 voličů z 1291, do zemského zastupitelstva 87 voličů z 1392.
- 1936, 7. IV. Volby do zastupitelstva města Sobotky. Na kandidátce KSČ byli: svrškař Josef Šturma, truhlář Alois Ort, strojník František Bartoš, cementář Jan Straník, obuvník Jindřich Vorel. KSČ získala 138 hlasů z 1390 a 3 mandáty. [Protože okresní úřad neuznal volbu některých kandidátů, zasedali v městském zastupitelstvu Alois Ort, Jan Straník a manželka svrškaře Josefa Šturmová, náhradníkem byl Josef Krupka].
- 1939, 7. I. Okresní úřad v Jičíně oznámil členům obecního zastupitelstva v Sobotce Josefu Šturmové, Aloisu Ortovi a Janu Straníkovi a náhradníkovi Josefu Krupkovi, že pozbyli svých funkcí, neboť byli zvoleni za KSČ, která byla rozpuštěna (opis pro MÚ Sobotka čj. 4792/1938 a 135/1939).
- 1939, 12. I. Městský úřad Sobotka oznámil Okresnímu úřadu v Jičíně, že komunističtí členové městského zastupitelstva a komisí byli zbaveni svých funkcí (čj. 4792/1938).

Karol Bílek

Rudolf Turek

ŽIVOT PRVÝCH SLOVANŮ V NAŠEM KRAJI

(Josefu Knapovi k sedmdesátce)

Josef Knap patří celému národu, ale ve svém životě i v námětech svých děl se stále vrací ke svému rodnému kraji od pásma Kozákova, Kozlova a Tábora po Sobotceko a Libáňsko, od Turnovska po Hořicko. Zde v severním Jičínsku leží jeho rodné Podúlsí v krajině nejen půvabné, ale i historicky zajímavé. Samo rozloženo pod severovýchodním svahem masivu Přívýšiny, jehož západní část patří už k obrannému systému mohutné skalní pevnosti Prachovských skal, centra osídlení kraje již od dob slovanských počátků a potom mocného hradiska staršího a středního období raněstředověké slovanské „hradištní kultury“, tvoří součást kotliny železnické, jež byla v mladším období této kultury ovládána hradiskem, slynoucím tehdy železářskou výrobou a po ní pojmenovaným. Západně od obce významné památky šerého slovanského dávnověku a doby vzrůstu moci kmene východočeských Charvátů, na východě prvé projevy feudálního středověku po sjednocení země pod Přemyslovci; jaký to pohled do dvou důležitých kapitol nejstaršího vývoje našeho národa a zároveň jaký obraz tradičních kořenů českého selství!

I dřívější obyvatelé zanechali tu významné stopy. Již neolitický rolník pátého až třetího tisíciletí před naším letopočtem osídlil jižní části Jičínska a našel si úkryt i poblíž Šikmé věže v Prachovských skalách. Nový rozmach kraje přineslo pak nové, opět převážně rolnické obyvatelstvo asi od 13. století, pohřbívajícím na rozsáhlých popelníkových pohřebištích, po nichž má i své dnešní označení. Jedno z nejrozsáhlejších takových pohřebišť bylo již v minulém století zjištěno v nedaleké Lhání, vý-

chodně od Podúlsí a několik se jich rozkládalo v okolí Prachovských skal, ba i přímo na jejich okraji. Tito lidé už dovedli dobře využít terénu pro budování bezpečných opevněných sídel; patřily k nim i osady na skalních masivech v jižní a západní části Prachovských skal. Záměrné budování takových sídlišť, jež znamená daleko vyšší stupeň společenského vývoje než dřívější obvodové hledání skalních úkrytů, bylo ovšem daleko předstiženo našimi předky, kteří dovedli vytvořit z celých skal jednotný fortifikační celek, zabraňující přístupu k centru na Starém Hrádku a skýtající místa pro ochranu obyvatelstva i s dobytkem v dobách válečného nebezpečí. Lid popelníkových polí byl asi v 5.—4. století ovládnut a zčásti vystřídán Kelty; jejich prvotní stopy zjišťujeme opět na jižním obvodu Prachovských skal, z nejmladší fáze jejich vlády u nás v době kolem změny letopočtu pak bylo zjištěno sídlišť u Kbelnice, opět v blízkosti Podúlsí. V současné době se provádí výzkum jejich svatyně v Markvartic. Celkem málo je stop Germánů prvých století našeho letopočtu; k nim patří keramika z okolí Holína a odkudsi z Prachovských skal.

Slované, kteří v průběhu 5. či spíše 6. století ovládli naše země, byli lidem převážně rolnickým. Většinou žili zprvu v nevelkých čtvercových chatách (o rozměrech 3 × 3 m), někdy mírně do země zapouštěných, jejichž stěny bývaly budovány pravěkou technikou kůlů a houžvových výpletů s vnějším i vnitřním výmazem hliněné lepenice se směsí plev; jen ohniště v rohu chaty bývalo z kamenů, na sucho kladených. Primitivní ráz měly

i ostatní objekty, z nichž zjišťujeme většinou jen různé zásobnicové jámy a zvláště hluboké džbánovité obilnice s vyplétanými stěnami a slaměným těsněním, dobře vypočtené na zabránění klíčení i na znemožnění života škůdců a zajišťující rovnoměrnou teplotu. Tehdy byl společenský život v podstatě ještě patriarchální; svědčí o tom jednotná popelnicová pohřebiště s keramikou „pražského typu“, jednoduchými hrubými tvary, jež vynaznačují i tehdejší sídliště, známá ze Sobotecka i Turnovska a celého českého Polabí, všude zatím jen se sporadickým výskytem. Důležitým objektem je Poráň na Sobotecku, kde byl zjištěn pražský typ přímo na potomním významném slovanském hradisku²). Běžné sídliště s keramikou pražského typu se rozkládalo na jihovýchodním úpatí Prachovských skal u dnešního Horního Lochova. Prachovské skály přinesly nám však i zajímavý typ chaty, využívající převíslé skály; byla pod dnešní Pionýrskou vyhlídkou v údolí „Na stájích“ a vedle keramiky pražského typu byl tu ve vlhkém písku zachován i zbytek zašpícatělého konstrukčního křlu. Severozápadně odtud, na nízkém výběžku Kozího Hřbetu do údolí „Na stájích“, bylo i popelnicové pohřebiště tohoto typu; později, v době rostoucí diferenciaci společnosti, byl na jeho místě založen i jeden z prachovských mohylníků.

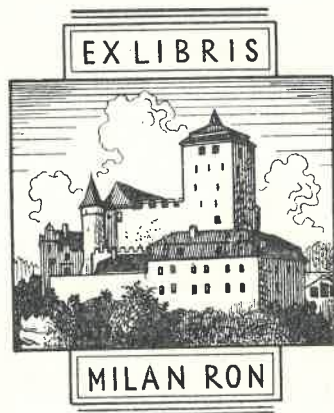
Nedostatek výzkumu nám zatím nedovoluje zjistit, jak rozsáhlé bylo v tomto nejstarším slovanském období vlastně osídlení Prachovských skal, a zda už v této době nevznikla myšlenka využití skal nejen jako úkrytu, ale zbudovat zde přímo hradisko; skutečnost, kterou jsme pozorovali na nedaleké Poráni, ukazuje, že to není zcela vyloučeno. Také vystřídání popelnicového pohřebiště pod Kozím Hřbetem mohly být s nejstarší „hradištní“ keramikou 7.—8. století není patrně náhodné; že se pohřební ritus měnil již na sklonku období pražského typu, svědčí obrovská mohyla u Nadslavě v trojúhelníku mezi Jičínem, Libání a Sobotkou s derivátem pražského typu i se starší hradištní keramikou, a s podobnými jevy se setkáváme i na mohylních Mladoboleslavka, Kopiclan-ska a Královéhradecka³). Oboje, budování hradisek i nahrazení jednotlivých popelnicových polí pražského typu mohylníky s honosnými, často už rozměry se různícími mohylami, ukazuje na proměnu společnosti a počátek vytváření cesty k feudálním řádům nezávisle od Avarů, kteří si na čas porobili slovanské obyvatelstvo v nížinatých krajích jižního Slovenska a nejjihnější Moravy, i od Germánů, jejichž první útoky v třicátých letech 7. věku byly úspěšně odrazeny a s nimiž nastal čilejší — bojový i mírový — kontakt teprve na rozhraní 8. a 9. století.

Zcela bez dotyku s těmito cizími prvky nezůstaly ovšem ani Čechy; ojedinělé předměty avarsko-slovanského rázu, vyznačujícího se především litými bronzovými ozdobami řemení, se dostaly na hradiska a sídliště Poděbradska (Libice a Staré Badry), Posázaví (Dojetřice) i Pražska (zvláště na hradisko šarecké) a z poráčí střední Vltavy i dolní Berounky máme dvě typická germánská železná kopí tohoto období, ale vždy to je jen sporadický výskyt (zřejmě import nebo kořist), jenž nám pomáhá datovat některé detaily historie těchto sídlišť, nemůže však — jako mizivé procento z nálezového bohatství — hrát rozhodující roli v celkových historických závěrech. Určitý datovací význam má i železná industrie, jevíci ráz kultury avarsko-slovanského období; vedle trojboké šipky nomádského typu ze starobylého slovanského hradiska

u Kalů na Novopacku patří sem především nález tří třmenů tzv. 3. typu avarsko-slovanské kultury spolu se železnou miskou, typickou pro slezské nálezy 7. a 8. věku, učiněný na exponovaném místě vnitřního valu prachovského hradiska. Není jisté náhodou, že slovanská „slezská miska“ má své obdoby i na starobylém moravském hradisku Starých Zámčích u Brna-Líšně i na starším jaroměřském hradisku Na ptákách; obdob prachovských třmenů je zvláště ve slovanských a moravských nálezech bezpočet — ovšem s výjimkou nejhonosnějšího prachovského třmene s prolamovanými, tepáním zdobenými postranicemi a s trojicí zlatých tausovaných pásků na ramenech. Poloha prachovského nálezu je zvláště výmluvná; byl, snad jako oběť válečnému božstvu, vsazen do kamenné, na sucho kladené předprsní stěny valu, jenž je pokračováním terasového opevnění jižního svahu šíje, vedoucí k centru hradiska, severovýchodně od hlavní brány tohoto valu, v místech jeho ukončení nad skalnatým srázem údolí „Na stájích“, tedy v cípu vnitřního opevnění, jenž mohl být nejnázve vystaven útoku. Jeho časové zařazení, opřené o četné analogie, znamená, že nejpozději v průběhu 8. věku byla zbudována opevňovací soustava Prachovských skal.

Je to soustava přímo velkolepá, jež s dokonalým smyslem pro strategii využila všech přírodních podmínek⁴). Ať jde o výběr centra hradiska ve skalnatém bloku „Starého Hrádku“, na všechny strany strmě spadajícího a přístupného jen po úzké šíji od východu, ať o využití téměř celých skal a doplnění jejich přirozených pevností promyšlenou soustavou sedmi mohutných valů, z nichž nejohroženější severní byl dokonce dvojí, ať o včlenění tří mohylových pohřebišť a celé sítě údolních útočišť, ať o rybníček založený pod vnitřním hradiskem nebo důmyslné zatarasení přístupu zdola k důležitému druhému valu na severovýchodní straně hradiska, v každém ohledu musíme obdivovat vybudování celého areálu rozměrů 1,5 × 1 km, kde každý detail měl svou cenu pro obranu; z těch detailů stojí za zvláštní zmínku aspoň ještě tzv. „třetí val“ se zdí v předsunutém příkopu (který měl zabránit ve vstupu na plošinu před přístupovou šíjí k vlastnímu hradisku útočníku, jenž by snad byl pronikl od západu údolím „Na vodách“) a zvláště obydlí strážce tohoto valu v jeho severní části, jeskyňka s výklenkem pro domácí ruční mlýn, skýtající velmi působivý pohled do staroslovanské domácnosti. Plošina, kterou tento val spolu s důmyslně vybudovaným druhým jihovýchodním valem chránil, měla vedle své funkce předhradí možná ještě úlohu jinou; není vyloučeno, že osada „Přední Moravsko“, jež se na ní ve vrcholném středověku rozkládala, zachovala jméno zajatecké osady Moravanů — podobně, ač je to ještě méně pravděpodobné, by bylo snad možno předpokládat jméno zajatecké osady Čechů při jiném mohutném hradisku této končiny, Češově na Kopiclanu.

Jak prachovská hradištní soustava, tak češovské hradisko, zbudované na bývalém keltském oppidu⁵), patřily k předním sídlům východočeského kmene Charvatů; dalšími byly ostroměřské hradisko, hradisko u Kalů a Kladsko⁶). Vesměs jsou to útvary, využívající mohutných terenních bloků a zcela rozdílné od ostrožských hradisek vlastního kmene Čechů i dalších západočeských kmenů nebo vyšinných hradisek jihočeských Doudlebů; snad nejbliže jim stojí hradiska Zličanů ve východní části středních Čech, ale ta mají svůj specifický vějířovitý tvar s dvojitým předhradím. Nedostatek výzkumu ostatních charvatských hradisek nám nedovoluje sledovat detailněji jejich osudy; hradisko prachovské známe poměrně nejlépe díky romantickým nadšencům počínaje Antonínem Vánkem (1823—1880) a v nové době díky jedné heuristické činnosti Josefa Hakena (1879—1962), jednak dosti soustavným výzkumným sondážím let 1925 (Jaroslav Böhm, 1901—1962, spolu s Josefem Hakenem), 1935, 1936 a 1941. Hradisko, dokončené v průběhu 7.—8. věku, dosáhlo největšího kulturního rozmachu ve velkomoravské epoše druhé poloviny 9. století; jeho tehdejší kulturní úroveň nejlépe vystihují mohyly ve střední a zčásti i východní skupině největšího prachovského mohylníku na Holém Vrchu, v severovýchodním úseku pevnostní soustavy. Toto pohřebiště vykazuje ve své západní části žárový, ve střední a východní kostrový ritus a tak svědčí o důležité kultovní proměně; druhá dvě mohylová pohřebiště, severozápadní na výběžku Kozího Hřbetu a jihovýchodní v „Mršinci“ hluboko pod cestou od prvního jihovýchodního valu k druhému, obě podstatně menší, mají ritus jen žárový. Mrtvý byl zřejmě spálen jinde a do mohyly přišel jen popel, většinou rozptýlený v pruhu od

Exlibris Milana Rona od akad. malíře Karla Kinského

západu k východu. Zvláštní je případ rozhození popela na mlýnském žernovu v nejmenší z mohyl v Mršinci; jinde bývá popel většinou na nižším násypu tvořícím jádro mohyly, jenž byl — snad při „tryzně“, pohřební slavnosti — tvrdě udupán. Mohyly v západní části pohřebiště na Holém vrchu mají na tomto násypu symbolické čtverecné dřevěné hranice, zapálené krátce před dosypáním mohyly; jejich tvar byl napodoben ještě v kostrové dvojité mohyle s bohatým velkomoravským inventářem ve střední části pohřebiště a se zuhelnatělými břevny se setkáváme i v jedné z mohyl východně odtud na původní úrovni terénu, do níž byla vyhloubena jáma pro kostru. Shodné byly jistě i jámy hrobů, uložených v řadách do silně provětralého terénu Starého Hrádku; tyto hroby byly označeny zřejmě pouze nízkými rávky podobnými dnešním a jen nad některými význačnějšími pohřby spočívaly mohutné pískovcové obdélné desky. Toto pohřebiště s typickými ozdobami účesu (tzv. záušnicemi), prstýnky a jinými předměty 10. a 11. věku je v soustavě hradiska nejmladším a — soudě podle zasypaní obydli u „třetího“ valu a uložení mincí let 1061—1086 v povrchu tohoto zásypu — přežilo i slávu jeho opevňovacího systému. Jméno „Na kostelíku“, jež se udrželo až do minulého století, naznačuje, že na tomto pohřebišti asi stál křesťanský kostel, snad dřevěný, po němž zatím nezůstalo stop, ale jež možná odkryje další výzkum. Třeba ještě dodat, že jedna osamělá žárová mohyla bez milodarů byla objevena na jihozápadním svahu Přívýšiny (padlý bojovník?).

Zánik významu prachovského hradiska zřejmě souvisí s novým uspořádáním země, patrně po jejím sjednocení pod Přemyslůvci, po pádu slavníkovského knížectví v roce 995. Že tato změna byla důkladná, svědčí i fakt, že církevní oblasti 14. věku, jejichž hranice aspoň v některých částech Čech zhusta navazovaly na starobylé rozdělení země, jeví se v tomto úseku jako zřejmý novotvar; právě Prachovskými skalami probíhala hranice mezi archidiaconátem boleslavským a hradeckým a rovněž odtud vybíhala přímo k severozápadu hranice mezi děkanátem hradištským a turnovským. Funkce prachovského hradiska upadla tedy zřejmě záhy v zapomenutí; snad došlo k tomu proto, že v době ustalování českého státu od rozhraní 10. a 11. věku po polovinu 13. století, tj. po začátek zakládání měst a vsí na zákupním právu, vyrostlo v blízkosti nové významné hradisko — Železnice.

Dlužno litovat, že výzkum tohoto hradiska, jež podle povrchových sběrů patří do tzv. mladší hradištní kultury, tj. do 11.—12. století, nebyl dosud proveden a že cenný železnický materiál postrádá podrobnější zprávy o nálezcových okolnostech i bližší údaje o poloze nálezů. Důžno toho litovat tím více, že máme v železnickém okolí několik výskytů železných strusek, jež by — lépe datovány než je nám možno dnes — osvětlily hospodářské základy rozvoje hradiska, jehož jméno, ozývající se znovu v názvu městečka založeného v počátcích vrcholného středověku, samo naznačuje souvislost s železářskou produkcí. Tehdejší výroba zcela postačila ložiska limonitu v železitých pískovcích na Lipině, u Bradlecké Lhoty, na Jenčkově Hůře, Karlově Vrchu i „V obecním lese“; dřeva, jímž byly pece vytápěny, bylo všude v okolí hojně. Výroba byla rozptýlena na různých místech, jak svědčí nálezy strusky na západních svazích Lipiny, v poloze „Na dubince“ v obecním lese, v Riegrově sušárně i jinde v železnickém okolí; pohled na zdejší dávné železářství ovšem nejvíce prohloubil nálezy na okraji lipinského lesa pod „Soběrazskou strání“, učiněný v roce 1937 Václavem Kozákem při rozšiřování silnice z Těšína do Újezdce. Pod povrchem byly zde do rostlé půdy vyhloubeny pece o hloubce i šířce asi 60 cm; jejich vnitřky byly vymazány žáruvzdornou hlinkou, připomínající kamnářskou hlinu a pocházející z okolí Bradlecké Lhoty. Umístění na západním svahu ukazuje na využití převládajících větrů. Šachty pecí byly vyplněny tmavou hlinou se zlomky rudy, kousky strusky, popelem i zbytky nevyhořelého dřevěného uhlí. V okolí byly nalezeny střepy s vlnicí, zřejmě hradištní, jež se pak zčásti ztratily, zčásti smísily s ostatními železnickými nálezů. Doufáme, že budoucí výzkum nám objeví další detaily a umožní přesnější datování pecí.

Nedostatek výzkumu znemožňuje i poznání vztahu mezi železnickým hradiskem, jež stálo na dnešním Železném vrchu, zvaném též Těšín, a tvrzí, založenou přímo ve městě v blízkosti zaniklého kostelíka Nejsvětější Trojice. Historické zprávy mluví o pánech ze Železnice až v letech 1318—1322, o městečku až k roku 1408, ač počátky tvrze i městečka jsou jistě starší. Prvá známá osobnost

železnického rodu, násilnický Ratibor ze Železnice, byl vrstevníkem sporu Havla Ryby z Bradlec s Havlem z Lemberka a Vokem z Rotštejna i vlády Markvarta z „Goldenburka“ — zřejmě Markvartice vartemberského rodu — na Kumburku. To vše jsou již hrady typu počínajícího plného rytířského středověku, i když zvláště Bradlec má velmi starobylý ráz a — kromě kvádrových staveb vrcholného středověku, jimž svým slohem odpovídá i horní, nejmladší stavení kumburské a Kost — pochází určitě již z třináctého věku, doby, z níž známe Jaroslava z Turnova, otce bradleckého Havla Ryby. Rovněž hrad Brada, vypínající se nad Podůlším, je prastarého původu; o Načeratu z Brady slyšíme již v letech 1241—1263, stavební povahu hradu však neznáme¹⁾. Všechny ty hrady a rody vznikly v době, kdy slovanské raněfeudální řády ustoupily již novým hospodářským podmínkám a z nich plynoucím změnám společenské struktury i novým způsobům života. Byla to doba, jež rentovým hospodářstvím vytvořila předpoklady k růstu a klidnému rozvoji selského stavu. Zde jsou již kořeny prostředí, v němž se vyvíjel snad i Knapův rod²⁾.

1) K celkové charakteristice této keramiky viz I. Borovský, Nejstarší slovanská keramika ze středních Čech, Památky archeologické XLI (1936—38), Praha 1939, 97—108; též, Staroslovanská keramika ve střední Evropě, Praha 1940, 9—61; k dalším souvislostem srv. B. Svoboda, Čechy v době stěhování národů, Praha 1965, 236; J. Kudrnáč, Die slawischen eingetieften Wohnstätten, Vznik a počátky Slovanů VI, Praha 1966, 87—114; I. Pleinerová, Germanische und slawische Komponenten in der altslawischen Siedlung Březno bei Louny, Germania XLIII, Berlin 1965, 121—138; též, Archeologický výzkum v Březně u Loun, Louny 1966; též, Poznatky a problémy výzkumu v Březně, Archeologické rozhledy XIX, Praha 1967, 659—665; R. Turek, Čechy na úsvitě dějin, Praha 1963, 118—121.

2) J. Waldhauser, Nález pražského typu na hradišti „Poráň“ u Jičína, Archeologické rozhledy XVII, 1965, 253.

3) R. Turek, Mohyly českých Charvatů, Slavia antiqua V (1954—56), Poznaň 1956, 103—157; též, Problémy slovanských mohyl v Čechách, tamtéž XII (1965), Warszawa-Poznaň 1965, 57—81. K mohylám Mladoboleslavská srv. ještě též, K problému západních Charvatů, Liber Iosepho Kostrzewski octogenario a veneratoribus dicatus, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968, 395—409.

4) R. Turek, Prachovské skály na úsvitě dějin, Praha 1946, 37—177; též v knize K. Hlávka a kol. Prachovské skály, Praha 1948, 51—55.

5) K slovanskému období hradiska viz zejm. L. Šnajdr, Materiály ke kulturním dějinám lidí bydlivších v hofením poriči Labe I, Střepy z hradiště u Češova, Jičín 1881. K otázce oppida srv. J. Waldhauser, Problem tzv. Vierckschanzen (keltských čtyřúhelníkových valů) a nově zjištěná oppidum v severních Čechách, Arch. rozhledy XXII, 1970, 327—334. K otázce názvu srovnej též R. Turek, K některým problémům spolupráce toponomastiky s archeologií, Onomastické práce 3, Praha 1970, 283—295, pozn. 31; podle laskavého sdělení prof. dr. Vladimíra Šmilauera, DrSc., nelze však hledat v názvu „Češov“ jméno zajatecké osady vzhledem k jeho singulární formě.

6) R. Turek, Kmenová území v Čechách, Čas. Nár. musea — odd. věd společenských CXXI, Praha 1952, 3—46; též, Poznámky k zeměpisu staročeských kmenů, Sborník čs. společnosti zeměpisné LIX, Praha 1954, 31—39; též, K otázkám českých kmenových území, Slavia XXII, Praha 1954, 47—52; též, Die frühmittelalterlichen Stämmegebiete in Böhmen, Praha 1957, 13—15, 41, 51—53, 61—67, 83—84, 91—100; též, Zeměpisné oblasti Čech v době hradištní, Vznik a poč. Slovanů III, 1960, 299—309.

7) V. Kozák, Pravěké železářství na Železnici, Kronika Železnicka VI/4, Železnice 1951; R. Pleiner, Základy slovanského železářského hutnictví, Praha 1958, 204—206.

8) A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království českého V, Praha 1887, 175—184, 194—200, 265—266; J. V. Šimák, Středověká kolonizace v zemích českých [sv. I/5 díla V. Novotný, České dějiny], Praha 1938, 869.

9) Tento článek je výtahem z pojednání téhož titulu v rukopisném sborníku, redigovaném F. Křelínou a odevzdanému Josefu Knapovi k jeho jubileu.

Další stará fotografie hradu Kosti. Ve 2. čísle loňského ročníku Zpráv památkové péče jsem publikoval nálezkou fotografie hradu Kosti z r. 1866. Fotografie byla přetištěna také v prosincovém čísle loňského ročníku ZŠS. Na burse Klubu sběratelů kuriozit v Ústředním domě armády v Praze se mi podařilo získat další zajímavý snímek hradu, který je možno podle rostlinného krytu a stavebního stavu hradu zařadit nejpozději do 80. let minulého století. Byl sňat téměř z téhož místa, odkud r. 1866 fotografoval Kost i Stiehm. Vlastní obrázek (144 × 104 mm) jeví již známky blednutí. Je přilepen na bělavém kartónku 158 × 117 mm, jehož rohy jsou zaobleny. Na rubu je inkoustem napsáno jméno hradu a č. 328, které je tužkou přeškrtnuto a vedle tužkou napsáno 360. Původ snímku je neznámý, ale zdá se, že snad byl součástí většího souboru, tak jak je někteří fotografové v době

počátků fotografie zhotovovali a nabízeli, nejčastěji do školních kabinetů. Podrobnější rozměry tu uvádím proto, že by mohly snad přivést na stopu autora a tím i k přesnějšímu datování snímku. Na rozdíl od fotografie Stiehmovy je tu už hrad zachycen po stavebních úpravách v 70. letech minulého století. Při podrobnějším prohlížení snímku zjistíme, že na věži je zbytek ciferníku hodin, který tu zůstal, když byla jeho střední část vylomena, aby bylo možno vytáhnout ručičky při likvidaci stroje. Ručičky se pak dostaly do majetku paní Eugenie Wüstové v Mladé Boleslavi a tam po nich stopa končí. Kdy byl stroj z věže odstraněn, není známo. Datum by nám též pomohlo určit dobu vzniku obrázku. Na žádné jiné fotografii hradu, pokud jsou dosud známy, není tento zbytek ciferníku zachycen.

Karel Samšíňák

Co má obec Rokytňany společného se Sobotkou

Je to „H u m p r e c h t“. Není to však hrad, ani zámek, ale vyvýšenina na severní straně obce, kde na nejvyšším bodě se od nepaměti říká „Na Humprechtě“. Co zde před dávnými lety stávalo, nepodařilo se nám zjistit. Víme jen, že roku 1381 Konrád z Rokytan dosadil na faru v Osenicích kněze Václava (záznam z farní pamětnice v Osenicích). Záznam o Humprechtu v Rokytňanech je v této pamětnici zapsán farářem Václavem Beránkem, působilým zde v polovině 19. století. Zní: Jsou zde ještě znatelné stopy po základech rytířského sídla na Humprechtě. Když se r. 1822 odstraňovaly valy pro stavbu domu, našlo se mnoho „Pfaile“ (hrotů), zaražených do země a obsypaných kamením a hlínou. Bylo tam též množství kuchyňských nádob bez oušek, které byly však dělníky, hledajícími v nich peníze, na kousky rozbity.

Toto číslo popisné 12 stávalo do roku 1820 dole pod Humprechtem, při cestě spojující Velké Rokytany s Malými Rokytany. Přes jeho dvůr se jezdilo potahy a chodilo s pohřby, než byla postavena silnice. Proto po jeho vyhoření v roce 1821 se tam více nestavělo.

Když se na Humprechtě upravovalo místo pro stavbu chléva, byly odkryty kamenné základy oválového půdorysu a učitel Pískač, který měl za manželku dceru tehdejšího majitele, usoudil, že jsou podobné Humprechtu soboteckému.

Mezi zdejšími lidmi kolovala pověst, že odtud vedla pod-

zemní chodba spojující Humprecht s dvorcem Matlasovým v Malých Rokytanech. Při stavbě silnice z Dětenic přes Rokytňany přišlo se v úžlabí mezi zahradou, nyní Šolcovou a Šudovou, na zasypanou sluj, podobnou chodbě.

Pod Humprechtem stávalo čp. 13. Byla to dřevěná jednopatrová stavba o šesti světnicích. Vedle obytné budovy byl ve stráni postaven chlév z pískovcových kvádrů, klenutý, podobný spíše sklepu. Stavba v obci nezvyklá. Bývalo sídlem rychtáře.

Velké Rokytany nebyly povinny robotou, jen o panských honech měly shonnou povinnost.

Z kdysi rytířského sídla zbylo jen pojmenování a Humprechtova studánka s dobrou vodou. Tu měli Němci ve svých vojenských mapách, pravděpodobně od roku 1866, kdy ve zdejší obci tábořili a odtud si brali vodu. Počátkem roku 1945 ji opět vyhledali a vydatnost pramene si přezkoušeli.

Toto místo poskytuje pěknou vyhlídku do kraje, ale původ jména Humprecht, zlidovělý „Na Umprechtě“, a vše, co zde bylo dříve, zůstává záhadou v historii naší obce.

Rokytňany patřily ke Kosti až do roku 1739.

(Výpis z vlastní soukromé kroniky.)
Josef Javůrek, Rokytňany

Utrpení učitelského pomocníka

(K vydání připravil Josef Píček)

Úvodem. Šťastnou náhodou dostala se mi do rukou starobylá knížka o 112 stranách, na dobrém zažloutlém papíře krasopisně švabachem psaná. Titulní list je ozdoben gotickým písmem a jméno dávného pisatele provedeno jest vkusnou barokisovanou latinkou.

Když jsem pročítal první stránky té knížky, jejíž písař už dávno odložil tence zaostřený brk, krasopisně dopsav poslední řádku a za konečným písmenkem rozmáchnuv se k ozdobnému manu propria, zadumal jsem se nemálo nad jejím obsahem.

Epickým čistým tokem proplynul přede mnou prožitý mladý život, líčený v holé pravdě, bez příkras a upřímně, ježž prožil český venkovský hoch na své strastiplné pouti za cílem, ke kterému cítil lásku, až svého přání ve svém 24. roce konečně dosáhl a měl zabezpečenu aspoň skývu chleba a krov nad hlavou.

Takový pravdivý a bezelstně líčený obrázek prožitého úseku lidského života vždy zajímá i dojímá a je potomkům ukázkou, jak se žilo jejich pradědům za dob červánků národního probuzení, za dob vševládné Kosti, za časů hluboké zbožnosti, kdy se mládeži vštěpovala důtklivě úcta k božím příkázáním, najmě k čtvrtému, a kdy by se byli lidé ustrašeně křížovali nad nápadem či heslem vybočujícím z rámce těchto příkázání.

Když si to pisatel milé rodinné knížky Matýsek Balcarů capital se starším bratrem Janem poprvé do markvartské školy, farářoval tam už třetí rok vzácný kněz farář Vetešník. Jan byl hodný a pilný hoch a dostal se za to na první list „Knihy cti“, kterou si Vetešník r. 1820 pro markvartskou školu založil.

Tedy Matěj Balcar z Mrkvojed (nar. 7. ledna 1816) vzal si do srdce, když mu táhlo na čtrnáctý rok, lásku k stavu učitelskému a zachoval nám tuto vzácnou osobní zповěď, v které si jistě rád jeho pozdní krajani „poříkají“.

V dvacátých letech minulého věku byly venkovské školy ubohé, zastrčené do pastoušky nebo nějaké sešlé chaloupky. Také v Markvarticích bylo tomu tak a pan farář Vetešník musil prosit roku 1834 kosteckou vrchnost o stavbu nové školy. Hrabě Wratislav mu téhož roku 24. září z Vlčího Pole slíbil, že začne školu stavět, „nevyskytne-li se jinak žádná zvláštní překážka“. Učitelé byli na tom hmotně mizerně, ubohoučký plat plynul jen ze sobotálesu, ježž žáci sami v sobotu přinášivali učiteli. A šly ty platby někdy zatrachtilé ztuha. Přilepšoval si učitel zpíváním kůle o Třech králích od chalupy k chalupě, účastí při funusech, vinšováním k jmeninám u významnějších sedláků obce a vyhráváním spolu s ostatními strejci o muzikách v hospodě. Musil se tedy často a často uctivě „poklonit u vrbiček“. Dozor nad školou měl pan vikář a místní farář. Oba byli jeho vrchností. Pan farář ovšem z první ruky. Vůči němu měl více povinností. Největší „tuml“ ale měl v kostýlku o posvěcení.

O markvartském posvěcení nám zachoval pěkný obrázek J. V. Frič, rozený Pražan a synek váženého advokáta a vlastence, který se ho roku 1842 jako třináctiletý chlapec se svým preceptorem Miškou Čakrtem ze Sobotky účastnil. V ten slavný den sjeli se všichni okolní faráři a vikáři i s hospodynkami k markvartskému, ale, jak dí Frič: „daleko větších starostí a trampot měl v takový den jistě místní kantor. I k němu sjížděli se okolní učitelé, ne tak, aby mu pomáhali, jako spíše, aby ubohého, na místní slabé síly zpěvacké a hudební odkázaného při jeho provedení velké vokální a figurální mše posoudili. Byl to pravý, každému řediteli kůru smrtelný pot z nitra duše vyluzující závod; tím osudnější pro markvartického tehdejšího kantora, že měl jen mizerné, letním parnem vyschlé a popraskané varhany k dispozici, k tomu starou, při hospodských mnohaletých rejdech rozbručenou basu, nějaký ten vřeštitivý pozoun a dost! Ke zpěvu musela mu stačiti vlastní přistárlá dcera, jejíž hlas — před léty snad libý — stále přeskakoval, a několik kluků falešně a bez citu řvoucích, jejichž disonance musel sám, sedě při varhanách, ve všech možných tóninách opravovat, naznačuje takt vrtem i kláčením své zpelichané, ustarané hlavy. Doložme k tomu, že do pozounu foukal místní kovář, s basou že se lopotil švec a do bubnů že tloukl krejčovský mistr, který při obětování zapěl srdcervoucí sólo.“

A to, prosím, byli asi mezi pány kantory-kritiky i takoví velmistři muziky, jako drahorazský Straka nebo ko-

pidlenský František Hilmar, rozený Pačan (1803), který si dobyl svými tanečními i kostelními skladbami náramně slávy i za hranicemi.

Pan učitel na vesnické farní škole, jejíž návštěva nebyla zákonem nucená, učil jen číst, psát a počítat (ne moc) a pan farář náboženství a dobrý mravům. To se ví, že jazykem mateřským. Jak se přišlo do Jičina nebo do Mladé Boleslavě na hlavní školu (hauptsúlu), muselo se po německu. Kdo chtěl být učitelským (rozuměj kandidátem), musil do tříměsíčního kursu při hlavní škole a udělat zkoušku. Pak se stal pomocníkem učitelským, a dostal-li se na místo pomocnické, sloužil jen za stravu a byl a dělal panu kantorovi všecky práce i v domácnosti. Někdy dlouho sloužil.

To vše popisuje Matěj Balcar ve svých zápiskách, pragmaticky a věrně líčí, jak si sháněl chlebiček, jak se tehdy před sto lety mladým učitelům krušně vedlo, jak si musili utahovat opasek a učit se skromností a svatě trpělivostí a jak lopotno bylo rýt brázdu osvěty na líše národní.

Zde tedy jsou vlastní jeho slova:

— BĚH ŽIVOTA —

Matěje Balcara, učitele toho času dobšinského.

V mladých letech mých rodičů, s mnohým zármutkem i také rozličnými starostmi obklíčených, největší péče a starost byla čtyry dítky, které jim Bůh dal, dobře vychovati, zaopatřiti a dle vůle Boha dobrotivého světu je odevzdati, by v něm sobě zásluhy pro sebe jak časné, tak i věčné vydobyly. Vpravdě se přiznat musím, že v mladosti mé radosti všeliké a všeho v hojnosti jsem použiti mohl, neb moje rodiče toho času dosti bohatí byli. Ale dlouho sem toho dobrého okoušeti nemohl, poněvadž jsem nejmladší byl.

Neb ono přísloví písma svatého velmi pravdivé jest, že pod sluncem nic stálého není. Tak také i bohatství rodičů mých dlouho netrvalo. Proč, nemohu určití, zdalíž pro zanedbávání svých povinností, aneb z dopuštění Božího. Když tak k pátému roku věku svého jsem přišel, otec můj, maje toho času ještě mohovitosti dosti, posílal mne nedaleko do jedné vesnice (Markvartic) se starším bratrem a sestrou do školy.

Pán učitel, předobry muž, mne jakožto mladíka nerozumného cvičil, bych něčemu se naučil, jenž by buď účinně pro mne nejlépe hoditi se mohlo. Já dle mého skrovného vtupu učil jsem se nevelkým prospěchem, ne snad, že bych nedbalý byl, ale nemohl jsme předce, jako někteří spolužáci, hned smysl pochopiti, takže mnohdykráte, když jsem vyvolán byl k odpovědi, s hanbou na své místo sednouti jsem musel. Ačkoliv jsem ještě velký nebyl, předce mně to velmi na mysl doléhalo, když jsem viděl, an jiní spolužáci hbitě každé slovo takřka z úst pána faráře a pána učitele chytali. Takže kolikráte, když jsem šel cestou ze školy, v poli jsem si sám nad sebou ptačtvo nebeskému stěžovář a Boha dobrotivého jsem prosil, by ráčil Ducha svatého na mne seslati, by osvětil mysl a paměť mou.

Neb sobě stěžovat před lidmi byla věc pro někoho uznaného dobrá, ale pro někoho jen mé stěžování smích působilo; tedy jsa přesvědčen lsti a podvodu lidského hned v outlém věku mém, stěžoval jsem jen sám sobě v samotě, kde mne nikdo neslyšel a neviděl.

Když se dobrotivému Bohu líbilo, neb jinak říci nemohu, aby osvětil paměť mou a osvětil ji a já vida, že lehčeji mně učení od pána učitele dané jde, tedy on vida, že z toho velikou radost mám, že se lepší učím, pro větší radost mne učil hrát na housle, doufaje, že větší chuť k učení míti budu. A vpravdě jej myšlení toto nezmejlilo, neb se mně to velmi zalíbilo, an jindy, když jsem šel ze školy, vždy jsem smutný byl, a nyní jsem si hráti mohl. A tak jsem mnohdykráte dobré a mnohdykráte zlé okoušeti musil. Když pak času zimního jsem s jinými mně rovnými spolužáky na led vyšel, bych zkusil, zdalíž se po ledě klouzati umím, nenadále jsem se rozběhl a klouz; poněvadž ale konec klouzačky této velmi velká ohlubně byla, o které jsem nevěděl, padl jsem do ní, takže kdyby nablízku stojící spolužák mne vytáhnout z této ohlubně nepříspíšil, byl bych zahynouti musil. Když pak jsem došel k roku devátému, tu se celé naše dobré obrátilo

v žalost, neb otec můj, handlovní člověk v obilí, v semeně a v ovoci, nešťastný obchod mu dopadl, a tudý bídu na nás na všecky uvrhl, a mý, jak otec, tak matka dosti ouzkostí, hanby, posměchu od lidu jsme dosti zakusili, a jako i nyní se stává, že takoví lidé, které nic nemají, jako opovržení jsou, tak to i tenkrát bylo s námi. Mý nemohli, říkáje, ven vyjít, aby na nás někdo nepokřikoval, matka plakala a nařikal otec, čeho se dočekali, my dítky jsme plakali dílem nad rodičemi, dílem nad naší nastávající bídou a hanbou. Ó! kde jste naše předešlé přátelé a dobrodincové, kam jste se poděli? proč nás opouštíte? bývaly řeči naše, ale nenašel se přítelíček, kterému bysme si mohli postěžovati, neb, který by nás byl potěšil. Naplnilo se na nás přísloví, že dokud člověk v štěstí stojí, všudy dosti vážnosti a cti dochází, jak ale jej světské štěstí opustí, vážnost a čest od světa za jest ta tam. Mnohokrát jsme dosti pracovali museli a za to jsme časem ani chleba neměli, neb z ourody, co nám devítikorcová chalupa vynesla, obilí se vymlátilo, otec jej prodal a peníze dal za ouroky, a nám bylo přede žněmi jako po žních, nikdy jsme nic neměli. Kapitál, kterého velká suma byla, pořád stál, a když chtěli věřitelové peníze, tak šahali na chalupu. Když já nemaje chleba, bych do školy šel a byl tam celý den, tedy jsem byl přinucený přátelům neb sousedům něco pomoci pracovat, bych sobě jen aspoň chleba vydělal a při vši mé ouzkosti hladem se netrápil.

I plně po tři léta jsem na robotu chodil, kterou jsem měl vždy od toho, za koho sem na robotu šel splacenou, bych se ošatiti mohl. Když jsem přicházel do roku čtrnáctého, byl čas bych se něco učil, od čehož bych v delším věku živ býti mohl.

I prosil jsem otce, by mne k ouřadu učitelskému dal, ba i sám pán učitel se otce častokrát ptal, co se budu učit, poněvadž jsem taky do školy letního času dvakrát v tejdnu hrát chodil, a zimního času jsem do školy až do té doby chodil. Tedy šel otec k pánu učitelovi prose ho, by tak dobrý byl a mne do učení školního vzal. I svolil tomu pán učitel, a bylo to právě dne 30. listopádu 1830. Když já tak ve škole jako chudý mezi dítkami jsem se obíral, vždy jsem s každým dobře vycházel, i také moc dobrého od některých rodičů, který dítky do školy posílali, jsem obdržel, předece docela se mně dobře nevedlo. Před školou, než jsem do školního domu přišel bylo-li v zimě, mořila mne zima, bylo-li v létě, mořila mne tvrdá zem, po které jsem musel sem tam se protulovat a bosý nohy tlouct. Při škole žádný se mne z dětí školních báti nechtěl, za jedno jsem byl neošacený, a za druhé, když jeden nic nemá, nesmí žádných násilí užívat, sice hned na své uši slyší: ten žebrák by poroučel, kdo by ho poslouchal? A při takovém učení se není možné zachovati, nebo jestli nebyla škola v pořádku, domlouval mně pán učitel, že je ve škole jen nepořádek. Jestli jsem ji chtěl do pořádku uvést, tu některý zatvrzelý žák všelicos předhazoval. —

A co jest to, nežli trápení? Mimo toho nepřišel jsem

já do učení školního jako anjel, nýbrž jako slabý neučený člověk maje na sobě křehkosti od arcioctce Adama zděděné; tedy se přitrefilo a přitrefiti mohlo, že jsem to neb ono nedobře udělal, tu neb tam chybil, zač jsem ne chválu, nýbrž trest zasloužil.

Nedělal a dělat sem si ze žádné práce nic nemohl, nýbrž Boha jsem prosil o svatou trpělivost, bych všechny nesnáze, které mne potkávaly, trpělivě snášel, a skutečně Bůh byl mým pomocníkem, a řiditelem v domě školním ne jináč, než že dne každého sem velmi lehce přečkal, poněvadž z práce do práce sem šel. Z domu školního mi žádný nic nepřehazoval, nic zlého se tam nekonalo, nýbrž samá rozkoš tam panovala.

Ach, jak mnohdykrát jsem splakati musel, nad pořádkem doma proti pořádku v domě školním! Ano, tři roky sem tam v učení setrval, ale lehce za ten čas mohu vypočítati škaredých pohledů. Když již poslední rok učení mého se dokonával, právě přišel patent, že každý učitel-ský musí třetí střidu normálního učení slyšet.

Tuť bylo zase zlé na krku! Peníze jsem neměl, bych na sebe ve študíích nakládal, rodiče také ne, přítelíčka, který by se o mne staral a mne se ujal, jsem ani žádného neznal. Nová bolest ještě neudušenou starou stíhala. Volal jsem s nábožným Davidem: Vzávatí tebe budu, Pane, neb ty vidíš a vši bolesti mé, které bez pomoci tvé jsou nezhojitelné, vím, že mne neopustíš.

A hle! Bůh vyslyšel tajnou prosbu mou a seslal mně dobrodincové v městečku Dolením Bousově, pána faráře Jána Grossingra a pána pátera Přibyla, kteří oba za své milosrdné skutky již věčné blaženosti požívají. Kamž (do Dol. Bousova) sem chodil pět čtvrtí roku učit se třetí normální střidu a za ten celý čas, co jsem tam chodil, jsem z domu nic k jídlu nepotřeboval, poněvadž mně oběd vždycky dal pán farář, a na noc jsem chodíval k rodičům domů, poněvadž to jen hodinu cesty bylo. A když jsem se třetí střidu naučil, jel se mnou ten v Pánu zesnulý drahý dobrodinec do Mladé Boleslavě, bych zkoušku učinil, kterou jsem šťastně odbyl a hned do normální školy jsem přijatý byl, poněvadž to právě v ten čas bylo, když se normální školy pro učitele počínají na letní kurs.

Nyní v normální škole jsem se těšil ještě s dvanácti spolubratry, v který čas jsem chodil v neděli do hospod hrát, a z té výhry jsem byl celý tejdne živ. A za kvartýr a od učení jsem dal deset zlatých stříbra — otcovský podíl z chalupy.

Sotva jest to učení odbyté bylo, Bůh na mne dopustil nemoc, která tři neděle trvala, a tak jsem skončil celé učení mé.

Kdo to byl? Kdo mne k tomu stavu přivedl? Rodiče ne. Přátelé ne. Sousedé také ne. Bůh to byl a žádný jiný. Bůh mne vedl cestou od dobrodince k dobrodinství jinému, od známého k neznámému, bych dále v umění mém pokračoval, a zásluhy sobě vydobyl pro věčnost z vinice, která mně svěřena jest, a ze které jedenkrát počet mám vydat. (Pokračování)

Vzpomínka k životnímu jubileu. 2. ledna 1971 se dožil pětasedmdesátiletý emeritní ředitel gymnasia v Písku Josef Kotalík. Rodák z obce Kluky u Písku, studoval v letech 1909—16 na tamním gymnasiu, jako profesor češtiny a latiny působil nejprve na reálném gymnasiu ve Strakoněcích a od r. 1928 na gymnasiu v Písku, jehož se stal r. 1945 ředitelem. Josef Kotalík je autorem několika učebnic české a slovenské literatury a výboru moderní české lyriky pro střední školy, jakož i publikací Jižní Čechy v české literatuře (1957) a Adolf Heyduk a Písek (1960).

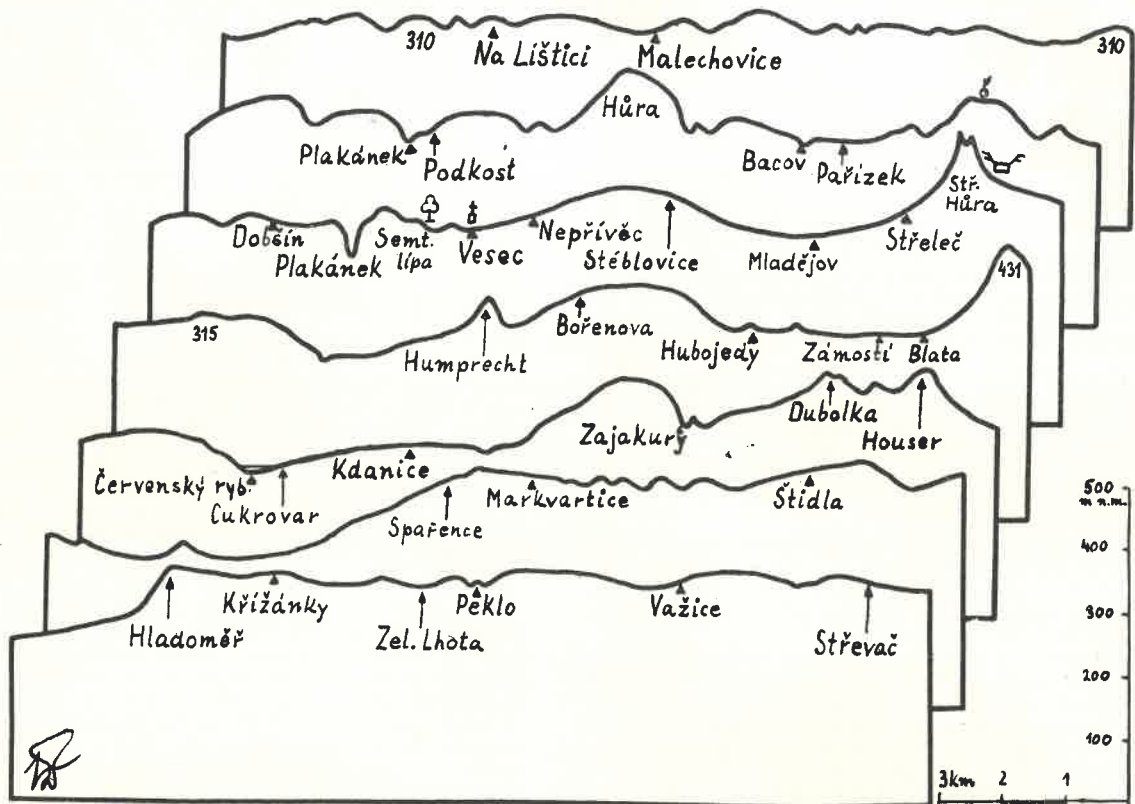
Od r. 1915, kdy jako student četl Šrámkův Stříbrný vítr, stal se Fráňa Šrámek jeho nejmilejším básníkem a z básníků nejdražším, z těch, „jejichž díla provázela a obohacovala můj život přes půl století,“ jak napsal. Později jako středoškolský profesor se zabýval vztahy milovaného básníka k městu jeho studentských let, v němž Šrámek v l. 1888—94 studoval, k městu jeho radostného i odbojného mládí, v němž našel inspiraci k Stříbrnému větru i k některým prozaickým pracem. Z Kotalíkových studií o Šrámkovi vznikla stať Lyrik dramatikem — v tisku Stříbrný vítr, vydaném r. 1940 k představení Hlávkovy dramaturgie Stříbrného větru 30. dubna 1940 v Písku. Do publikace Ze Šrámkova Písku, vydané r. 1967 k 90. výročí básníkovy narození MNV v Písku, napsal vyčerpávající stať Náš Fráňa Šrámek. Také do Zpravodaje Šrámkovy Sobotky přispěl r. 1967 Josef Kotalík dvěma články, Písecká léta Fráni Šrámkova a Setkání s Fráňou Šrámkem. K nedožitým osmdesátinám básníka r. 1957

připravil Kotalík dvě šrámkovské publikace, Listy píseckým, Šrámkovy dopisy příteli K. Strnadovi, profesorovi Jos. Pospíšilovi, spolužáku Fr. Kubíkovi a píseckému gymnasiu a Tři písecké — básně Fráni Šrámkova věnované Písku.

K jeho významnému životnímu jubileu posíláme mu přátelí pevného zdraví do dalších let. Dr. Fr. Bařha

• **V poslední den roku 1970** přišly krátce za sebou do Sobotky dvě smutné zprávy: v jičínské nemocnici zemřeli Stanislav Chrpa a Václav Bareš. Oba byli srostlí se Sobotkou. Stanislav Chrpa pracoval dlouhá léta v Komunálních službách a v Technolenu, poslední dobou v ČSAD. Zároveň vykonával četné veřejné funkce v MNV, v požární ochraně a byl předsedou I. uliční organizace KSČ. Měl vzácný smysl pro spravedlnost a ochotně pomáhal všem, kteří to potřebovali. Zemřel po krátké nemoci ve věku 44 let. Václava Bareše jsme znali jako tichého a obětavého pracovníka v peněžnictví, naposledy v jičínské státní bance. Kromě svého povolání zastával funkci pokladníka bytového družstva a byl činný i v dalších organizacích. Skromnost Václava Bareše dokládá i jeho dlouholetá práce v ochotnickém souboru v Sobotce, kde byl vynikajícím nápovědou. Právě před rokem utrpěl těžký úraz, a když se z jeho následků zotavoval, zasáhl krutý osud. Bylo mu 56 let. V semilském krematoriu se dne 7. ledna rozloučilo s oběma zesnulými velké množství spolupracovníků, přátel a známých, kteří přijeli ve čtyřech autobusech a mnoha autech.

VÝŠKOVÝ PROFIL SOBOTECKA

Sériový profil Soboteckem (na základě mapy České ráje - 3. vyd., 1967) podává zjednodušený a značně převýšený reliéfní obraz krajiny. Převýšení je nutné, protože jen tak je možné zachytit povrchové tvary tak malého území. Jednotlivé kulisy představují řezy krajinou ve směru Z—V, jejich základny splývají s hladinou moře. Sobotecko patří horopisně největší částí k Jičínské pahorkatině, z níž je zachycena v severní části profilu Vyskeřská plošina, významná pískovcovými skalami a skalními městy, v jihovýchodní části Markvartická plošina,

nad níž se vkládá úzkým pruhem část Velišského hřbetu (Dubolka, Houser). Jihozápadní cíp náleží Boleslavské kotlině, jejíž pozvolné rozšiřování můžeme sledovat od úzkých údolí mezi pískovcovými skalami, jakým je na našich profilech Plakánek.

Čedičové kopce (Humprecht, Střelečská Hůra, Dubolka, Houser) se ostře odlišují od chlumů, vzniklých denudací usazenin. Asi uprostřed diagramu vyniká hřbet od Stěblovic přes Bořenova k Zajakurám krytý štěrky, uloženými tu mohutnou řekou pravděpodobně už koncem třetihor.

Ochotnické divadlo na Sobotecku 1865-1868

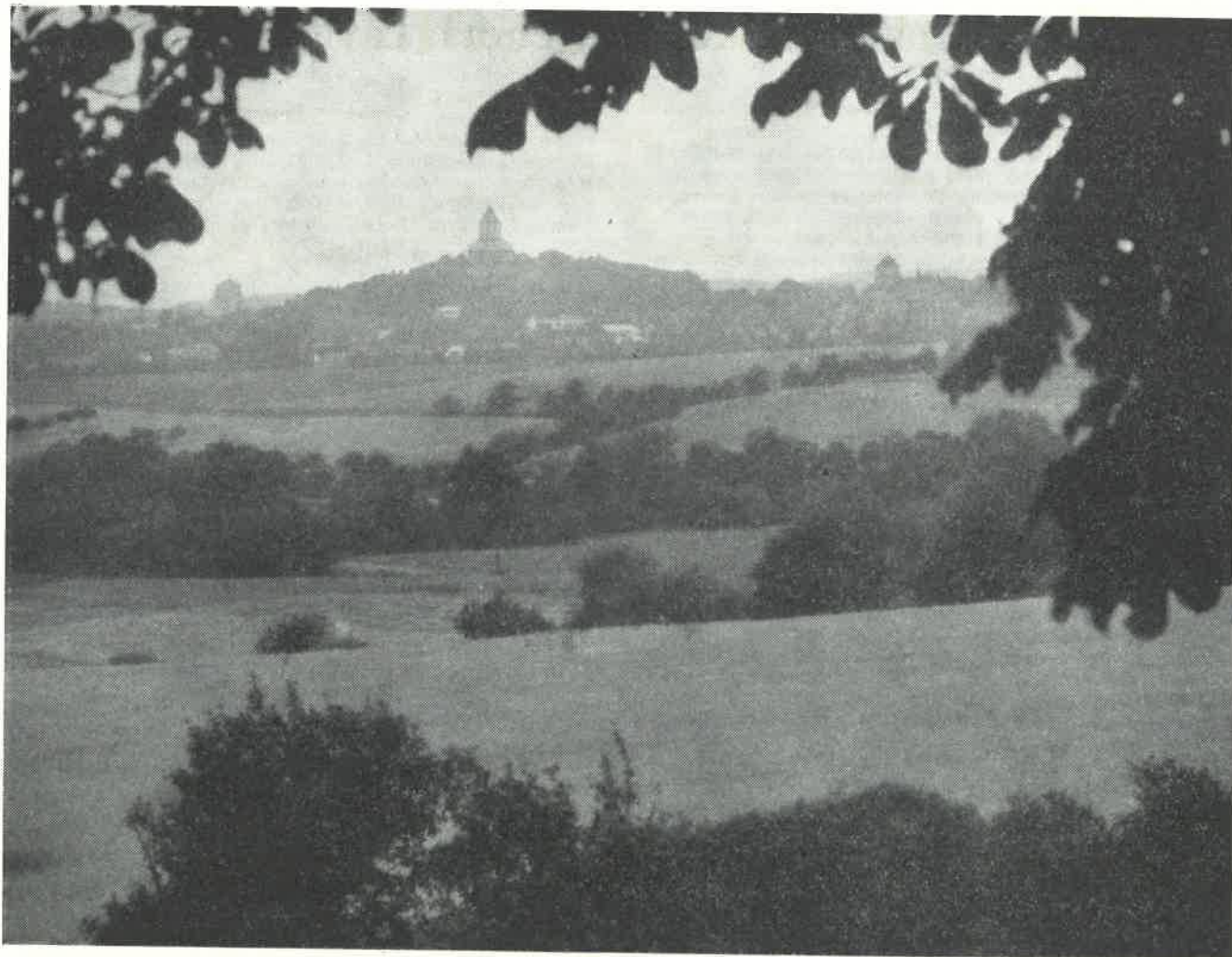
Vladimír Sůva oživil nedávno v tomto časopise sto let starý dopis z Lumíra, který kritizuje poměry v soboteckém ochotnickém divadle, zvláště skutečnost, že „ve velkém domě“ — zřejmě je myšlena radnice — nepovolili hrát ve prospěch stavby Národního divadla (ZŠS VII, str. 75—76). Při studiu presidiálních spisů soboteckého okresního úřadu se mi dostaly do rukou zajímavé dokumenty, které přispívají k poznání ochotnického divadla na Sobotecku před sto lety a dotýkají se také této otázky. Škoda jen, že presidiální spisy nejsou zachovány v úplnosti, a tak nám podávají jen kusý obraz let 1865 až 1868.

V těchto letech sobotečtí studenti a další měšťané ochotnické divadlo pilně hrávali. Svědčí o tom žádosti o povolení jednotlivých představení, které musely být předkládány Okresnímu úřadu v Sobotce. První zachovaná žádost je z března 1865, kdy ochotníci pod záštitou Občanské besedy sehráli 19. III. dramatický žert „Studenti na svátcích“ a veselohru V. K. Klicpery „Každý něco pro vlast“. Výtěžek představení měl být věnován na zakoupení knih pro chudé školní děti. Představení bylo asi úspěšné, neboť 14. dubna došla na okresní výbor další žádost o povolení divadelního představení. Měl být uveden Moliérův „Lakomec“. Ale okresní výbor hru nepovolil a týž den odepsal: „V této žádosti se uvádí, že celý čistý výnos divadelního představení na stavbu národního divadla v Praze obrácen býti má, z čehož vysvítá, že se chce vybírat vstupné. Dle stávajících zákonů může se při provozování ochotnických her jen tenkrát vstupné vybírat, když se k účelu dobročinnému hraje. Jelikož stavba národního divadla v Praze dobročinným

účelem není, tož podané žádosti v tomto směru vyhověti nelze.“ Aby bylo představení zachráněno, podal notář Jan Mach hned následujícího dne — 15. dubna — novou žádost, ve které uvádí, že čistý výnos se věnuje na zakoupení knih pro chudá školní dítky. Pak teprve bylo představení povoleno a Lakomec 17. dubna sehrán. Ale ve prospěch stavby Národního divadla se hrát nesmělo.

Z presidiálních spisů je možno vyčíst i další zajímavosti k dějinám ochotnického divadla. Jeho vedoucím činitelem v Sobotce byl tehdy notář Jan Mach jako předseda Občanské besedy a Petr Haba, její jednatel (jinak tajemník okresního zastupitelstva). Repertoár byl skutečně vynikající, hrály se hry Tylovy (Paličova dcera 2. IV. 1866, Pražský flamendr 15. VIII. 1867), Sabinův Inzerát (25. VIII. 1867), Jeřábková Veselohra (22. IV. 1866) atd. Je možné, že na výběr her měl vliv i básník Václav Šolc. K žádosti o povolení hry Paličova dcera je totiž připojen seznam herců podepsaný šifrou V. Š. Sám Václav Šolc měl hrát úlohu starého Kolínského.

O Šolcově životě v letech 1865—1866 není mnoho známo (viz např. V. Závada: Václav Šolc, básník Prvosenek, str. 34). Na základě těchto nových pramenů můžeme soudit, že v dubnu r. 1866 žil v Sobotce, staral se o ochotnické divadlo a jeho repertoár a asi byl zaměstnán jako písař u notáře Jana Macha. Do této doby můžeme klást i vznik básně „Ochotníci divadla v Sobotce k jmeninám“, která byla věnována Marii Štelovské (v Paličově dceři hrála Šestákovou) a zachovala se v opise pana Macáka (viz ZŠS VI, str. 4), jehož otec — kožešník František Macák hrál v Paličově dceři Pozorného. Nasvědčuje tomu možná i první verš básně „Veselohrou budiž Vaše žiti“, inspirovaný názvem tehdy uvedených hry Jeřábkovy.

Skutečný profil Sobotecka vystihuje obrázek pořizený ze severního svahu Markvartické plošiny a to téměř přímo severním směrem. Ukazuje, jak i tak nápadný kopec Humprechta je v krajině jen nepatrným hrbolekem, vpravo

od něho (za kostelem) je kousek Hůry. V pohledu vyniká Semtinská lípa, která svým umístěním a velikostí zcela vyvažuje věž soboteckého chrámu. KJ

Jmeniny slavila 25. března, kdy se Paličova dcera již jistě zkoušela.

Z dalších herců hrávalo v těchto letech kromě studentů Hrdličky, Pelce, Nováka a dalších švec Bayer, kupecký mládenec Julius Zimmer, sedlák Karel Jánský, František Peča z Předměstí, sl. Kateřina Svobodová, sestry Pluhařovy, Běla Prokšová, Františka Nováková a další. Ve hře „Hluchý podomek“, hrané 19. dubna 1868, hrál Goliáše fotograf Musil. Je to osobnost zatím bližší neznámá a jistě by stálo za to zjistit o soboteckém fotografovi z r. 1868 něco více.

Po vzoru Soboteckých začali r. 1868 hrát ochotnické divadlo i v Dolním Bousově a v Libošovicích. Vliv na to měla jistě i vlna národního uvědomění, která se v Čechách zvedla po rakousko-uherském vyrovnání r. 1867. Bousovští si pořídili dokonce oválné razítko s nápisem „Divadelní ochotnická společnost v Bohušově“. Sahráli tři hry v březnu 1868 (mj. Nerudovu Prodanou lásku), vedoucími činiteli spolku byli učitel Gustav Hurich, pekař Jan Janda, krejčí František Vošňakovský, měšťan František Mačinka, kovář Valenta a jiní.

Prodanou lásku hráli rovněž v Libošovicích, uvedli i Klicperova Rohovina Čtverrohého a dalších pět her od března do srpna 1868. I zde se hrálo hlavně na podporu školy a chudých dětí. O divadlo se staral starosta Josef Šolc a první radní Václav Černý, hrávali opět studenti (Beitler z Kostí, Novák z Malechovic, Ort, Stuchlík, Tyrchtr a jiní), dále obecní písař z Rytířovy Lhoty Holý, soukromník V. Zejbrdlík z téže vsi, švec Žáček z Libošovic, krejčí Rejman z Pleskot, kupecký mládenec Brixí z Dobšic, rolník Barkman ze Lhoty, sl. Kateřina Viková a Anna Šorejsová z Pleskot a Marie Nováková z Malechovic.

Z uvedeného záznamu vyplývá, jak je důležité pro dějiny divadla a literatury a kulturní dějiny vůbec, studovat i úřední archívní materiály a nespokojovat se jen prameny tištěnými (knihy, noviny, plakáty). Karol Bílek

• **Tradiční odpolední matiné** k počtě 94. výročí narození Fráni Šrámka se konalo v neděli 17. ledna ve Šrámkově domě. Na 60 přítomných bylo plně spokojeno. Vyslechli nejprve krátké pásmo veršů Václava Šolce, které vybral a nastudoval Jaroslav Chrpa se členy Recitačního studia Šrámkova domu. Slyšeli jsme Zuzanu Burešovou, Radku a Libora Dolenských, Dušana Fiedlera i další členy souboru; zvláště zaujal závěrečný Šrámkův Básníkův hrob v podání Jaroslava Chrpy. Po recitaci následoval výklad literárního vědce Jaroslava Šimůnka o Václavu Šolcovi, jehož osobnost pojal nevšedně novým způsobem. Podtrhl jeho trvalé sepětí s rodným krajem a ukázal hlavní přínos Šolcův k vývoji našeho básnictví (se studií Jaroslava Šimůnka brzy seznámíme čtenáře ZŠS). — V další části matiné se přítomní seznámili s hercem Josefem Kettnerem z hradeckého divadla (jako manžela Geni Pálpánové ho od nynějška musíme považovat za svého). Hovořil o své práci na roli Jana Skalníka, ve které se nedávno představil i soboteckému publiku. Na jeho zajímavé postřehy navázaly vzpomínky prof. Václava Hejna, Růženy Boudyšové, Boženy Vránové a dalších, kteří ještě hrávali pod vedením Fráni Šrámka. Bylo to velmi hezké odpoledne, hezká oslava Šrámkových narozenin a důstojné zahájení Šolcova roku. Kdo pak ještě večer vyslechl v rozhlase milostné verše Fráni Šrámka v citlivém přednesu Miroslava Doležala, prožil krásné zakončení celého dne.

Pomístní jména obcí Staňkova Lhota, Lavice a Zajakury

Marie Bílková

I. DĚJINY OBCÍ A JEJICH JMÉNA

Obce Staňkova Lhota, Lavice a Zajakury jsou položeny na hranicích Českého ráje, jihovýchodně od města Sobotky v okrese jičínském. Ze Sobotky je do Staňkovy Lhoty 1 km, do Lavic 3 km, do Zajakur 4 km. Krajina, je zde mírně pahorkovitá, méně úrodná. Jsou to malé vesnice, hlavní obživou obyvatel je odedávna zemědělství.

V minulosti patřily tyto vsi k panství kosteckému. O jejich vzniku nejsou žádné písemné zprávy, takže nevíme, kdy došlo k jejich založení.

Celé toto území bylo osídleno již v pravěku, jak svědčí četné archeologické nálezy. Písemné zprávy o Sobotecku jsou ale ojediněle až ze XIII. století, více od počátku XIV. století. V tomto období dochází k silné vnitřní kolonizaci. Téměř s určitostí sem můžeme klást založení Staňkovy Lhoty a vznikají asi i další vsi. Také vzniká panství kostecké, když Vartenberkové přenášejí sídlo panství kolem roku 1349 ze Sobotky na nově postavený, pevný hrad Kost. První písemné zprávy o sledovaných vesnicích jsou z r. 1383 (Zajakury), 1388 (St. Lhota) a 1409 (Lavice).

Jak vznikly názvy těchto vsí? Poměrně nejsnadnější je výklad názvu Staňkova Lhota. Název Lhota vznikl ze staročeského lhóta, které znamenalo polehčení, osvození. Založení nové osady na dosavadní lesní půdě dalo mnoho práce, proto osadníci byli na určitý počet let (lhůta) osvobozeni od všech platů. Zde se zakladatel osady — lokátor (první rychtář nebo hospodář) jmenoval Stanislav — Staněk, proto Staňkova Lhota. A jelikož jde o malou ves, říká se jí lidově Lhotka.

Jméno Zajakury (lidově Zajakura) je složenina. Staročeské zajieti — zajmouti mělo význam zadržet dobytek nebo drůbež, když udělala škodu, ukrást; kur — kohout, kura — slepice. Obyvatelé okolních vsí vytvořili asi toto posměšné jméno, jímž chtěli říci, že obyvatelé této vsi kradou drůbež.

Těžší je vyložit jméno Lavice. Profous v knize Místní jména v Čechách říká, že „... ve vsi potoka není a proto zde základní slovo lavice znamenalo podlouhlé sedadlo, kterých asi bylo před tamními chalupami nápadně mnoho, anebo tam bylo před založením vsi několik balvanů v podobě lavic.“ Vhodnější se mi zdá výklad prof. J. Hanuše, který se domnívá, že zde bylo přes bahniska mnoho lávek (Věstník sobotecký 1917, str. 221).

O dějinách všech tří vesnic nemáme mnoho zpráv. Tvořily po celou dobu feudalismu součást kosteckého panství, ležely na jeho východních hranicích. Sedláček a Pažout se domnívají, že v Lavicích stálo uprostřed vsi tvrziště, které již dávno bylo rozvezeno, a existovalo-li skutečně, není o něm nic známo. Obyvatelé vsí byli zemědělci. Pěstovalo se obilí, len, brambory a jiné plodiny, dále ovoce, které se částečně sušilo, jak dosvědčují pomístní názvy. Byla zde i luka, panské rybníky a lesy. Vsi byly malé, například roku 1715 bylo v Lavicích 14 domů, ve Staňkově Lhotě 8 domů a v Zajakurách 3 domy. Staňkovou Lhotou a katastrem Lavic procházela královská silnice od Sobotky k Jičínu. Farou a školou patřily obce k Sobotce.

Roku 1787 měla Staňkova Lhota 13, Lavice 24 a Zajakury 14 domů. Tento stav se v podstatě nezměnil až do konce feudalismu, kdy podle sčítání domů a lidí z r. 1843 měla Staňkova Lhota 17 domů a 111 obyvatel, Lavice 25 domů a 186 obyvatel a Zajakury 16 domů a 114 obyvatel.

Se zánikem feudalismu roku 1850 zanikla i příslušnost vsí ke kosteckému panství. Katastrální obec Lavice s osadou Zajakury vytvořily společnou politickou obec. Staňkova Lhota patřila k politické obci Sobotka až do roku 1922, kdy se osamostatnila.

Koncem XIX. století vznikla v Lavicích škola, ve Staňkově Lhotě parní tůň, která byla přeměna později na parní mlýn, dále pila, koloniální obchod, řeznictví, kovárna, kolářství a pohostinství. Staňkova Lhota také nejrychleji rostla. V roce 1950 měla 27 domů se 111 obyvateli, zatímco Lavice 28 domů se 78 obyvateli a Zajakury 20 domů se 64 obyvateli. Růst Staňkovy Lhoty lze vysvětlit tím, že má výhodnou polohu při státní silnici nedaleko Sobotky, se kterou je navíc spojena několika autobusovými spoji. Lavice i Zajakury vymírají, škola v Lavicích byla v r. 1952 zrušena a dnes je již několik domů opuštěných.

V roce 1958 vzniklo JZD ve Staňkově Lhotě a v r. 1960 i společné JZD Lavice-Zajakury. Obě tato družstva se sloučila v roce 1963 v JZD Nástup. Roku 1964 byly pak tyto obce i družstva spojeny spolu s dalšími a se Sobotkou do společné obce a JZD. Družstvo se nazývá JZD Nástup Staňkova Lhota se sídlem v Sobotce.

II. STARÁ POMÍSTNÍ JMÉNA

V této kapitole chci shromáždit z různých pramenů stará pomístní jména z katastrů sledovaných obcí. Tato jména nám ukazují, jaké byly poměry v těchto obcích v určité době. Můžeme sledovat údaje hospodářské (např. kde byly sušárny, rybníky, lesy), dopravní (kudy vedly cesty) i jiné. Vidíme i vývoj odborné terminologie (štěpnice — zahrada), vznik nových osad a samot (Vránovna, Kumbálov). Leckde nám zařazení vzniku jména do určité doby objasní jeho smysl, který byl dnes byl nejasitelný. Můžeme také sledovat vývoj pomístních jmen, z nichž jen některá trvale zůstávají v používání, ostatní vznikají a po určité době jsou nahrazena novějšími jmény.

Nejstarší jména se mi podařilo zachytit z roku 1715 (tereziánský katastr), další údaje mám z roku 1787 (příznávací archy a příznávací knihy josefského katastru), z rukopisu Ant. V. Sakaře „Katastrální obce okresu soboteckého“ z r. 1913 a současný stav jsem zachytila z vyprávění pamětníků a z údajů katastrální mapy.

Údaje z roku 1715 nejsou příliš podrobné. **Ve Lhotě Staňkově** podchycují tato pomístní jména: Palouk, Pod cikány, Pod humny, Pod Vosekem, U cikánů, U černý louže, U háje, U hospody, U Spišova, Štěpnice a Za humny.

V Lavicích: K Samšině, K Šalandě, K Zajakurům, Ke Lhotce, Na kamenici, Na Mydlářovském, Na přičkách, Na stráni, Na vokrajce, Od humen až k cestě, Pod humny, Pod jabloní, Pod silnicí, Pod zahradou, Štěpnice, U černý louže, U čihadla, U Lhotky, U mackovského lesa, U Šalandy, V Řehákovské, Za hájem, Za humny, Za humny k Šalandě, Za panskou loukou u Kdanic, Za silnicí, Za Stehličkovy.

V Zajakurách: K Samšině, Nad chalupou, Pod chalupou, Pod Opltový mezí, Štěpnice, U lavického rybníka, U přichvojský vsi.

Dnes některá z těchto jmen nemůžeme vůbec lokalizovat (Palouk, Na vokrajce, Pod jabloní, U čihadla aj.). Sem patří i názvy typu Štěpnice, Pod humny, Za humny, kdy stejný název označuje několik různě umístěných pozemků. Další pomístní jména — a to většinu — můžeme lokalizovat jen nepřesně, hrubě. Jen některá se zachovala dodnes (U černý louže, Na kamenici, pomístní jména blíže určená místními jmény). Pro přesnost musím uvést, že některá pomístní jména, uvedená v tomto prameni, se vztahují ke katastrům sousedních obcí, neboť zde jsou pod jmény jednotlivých hospodářů uvedeny souhrnně jejich pozemky, i když byly v katastrech různých obcí.

V josefském katastru z roku 1787 nacházíme již daleko více jmen. K úplnosti přispěla i skutečnost, že byla podchycena poddanská i panská půda. Některá jména se udržují opět až do dnešní doby. Jsou to hlavně jména velkých celků, tzv. placů na něž byl katastr každé obce pro snazší orientaci rozdělen. Každý plac se pak dělil na jednotlivé parcely. Obtížnější je sledovat pozemky Staňkovy Lhoty, které byly popsány společně se spyšovskými a čalovickými, jejichž katastry se nedají přesně odlišit. Vývoj názvů „placů“ v katastru Lavice-Zajakury lze sledovat dobře a ukazuje nám ho následující tabulka:

1787	1913	1960
Místní plac	Místní trať	{místní trať}
Plac křížovskej	U kříže	U kříže
Plac plhovskej	Za císařskou silnicí u Plhova	U Vránovny
Plac kapličskej	U kapličky	U kapličky
Plac záhumenský	Za humny	Za humny
Plac zástudilský	U Zástudila	U Zástudila
Plac zajakurskej	Zajakury	Zajakury
Plac formanský	U rybníka	U rybníka
Plac mejteckej	V mýtinách pod Zajakury	U Zajakur
Plac šalandeckej	U Šalandy	U Šalandy

Z uvedených tabulek vidíme, že pouze název placu plhovského byl zpřesňován (Za císařskou silnicí u Plhova)

a pak nahrazen jménem U Vránovny podle nově postavené samoty. Plac mejteckej musel být po zrušení vybirání mýta blíže určen (U Zajakur), až zůstalo pouze označení U Zajakur. Plac formanskaj byl po zřízení nového rybníka pod Lavicemi označován přesnějším názvem U rybníka.

Nyní uvádím všechna pomístní jména, která se vyskytují na jednotlivých „placech“ z roku 1787:

Místní plac: Nad stodolou, Pod stavením, Pod stodolou, Před okny, U sklepa, U stavení, U stodoly, U svy zahrady, U vsi, U suširny, Vedle cesty, Vedle vdovy Ječný domku, Za chalupama, Za síní, Za stavením, Za stodolou, Za studnicej, Za špejcharem.

Plac křížovskej: Královská silnice vozní, U silnice, Za humny, Za humny na stráni.

Plac plhovskej: Panský pole, U královský cesty, U silnice, U silnice u čihadel.

Plac kapličskej: Dolení cesta do Lavic, Na Bázdralovště, U silnice, Vedle cesty záhumní, Vedle královský cesty, Vedle lavický cesty, Vozní cesta do Lavic, Za humny.

Plac záhumněj: Vozní cesta od Sobotky k Rakovu, Za humny.

Plac zástudilskej: Na oulehli, Na šutrovně, Strž, Šutrovna, U šutrovny, U Zástudila.

Plac zajakurskej: K rybníku, Na kamenici, Na Řehákovsku, Nad stodolma, Obecní pastviště, Pod stavením, U černý louže, U černý louže vedle cesty, U Čubanovýho, U Ku-

želový, U rybníka, U volší, Vozní cesta od Lavic k Rakovu, Vozní cesta od Zajakur, Za humny, Za humny u ouvozu, Za chlivem, Za stodolou.

Plac formanský: Na stráni, Nad chalupama, Nad chalupou, Obecní pastviště, Pod chalupou, U Domkovejch, U Zajakur, Vozní cesta od Zajakur, Vozní cesta k Markvarticím, Za stavením.

Plac mejteckej: Dolení lavický luka, K rybníkům, K Samšině, Panský rybník, Pod chalupama, Pod chalupou, Pod stavením, Pod zahradou, Před vokny, U Fotrovy louky, U chalupy, U rybníka, U suširny, U špejcharu, U volší, Vedle zahrady, Volšova, Za stavením.

Plac šalandeckej: Cesta od Lavic k Samšině, Hoření lavický luka, K Šalandě, Na bahně, Na močidle, Na mokřině, Na vrších, Panský kostecký rybníček hoření, Panský kostecký rybníček prostřední, Pod cestou, Pod zahradou, Prostřední lavický luka, U panského rybníka, U Samšiny, U stráně, U rybníku, V kuchyňkách, Ve vohradách, Vedle zahrady, Za humny.

Opět zde nacházíme pomístní jména, která jsou shodná pro různé pozemky (např. Pod chalupou, Za stavením apod.). Hrubě lokalizovat můžeme všechna uvedená pomístní jména díky tomu, že známe polohu „placů“. Existuje také více pomístních jmen, která se zachovala do současnosti (Na kamenici, Na vrších, U černý louže, U lávek, U rybníka, Na bahně, Na šutrovně aj.).

(Dokončení příště)

VÁLKA 1866 NA SAMŠINĚ

Rok tento jest pro strašlivou válku, která v našem okolí svedena byla, velmi památný.

Dne 22. června měla být zkouška, ku které se celá školní budova (což každoročně od příškolených obcí se stává a jim ke cti slouží) vnitř i zevnitř obilí a čistě vymýtí dala. Arci se již jistojistě ku válce schylovalo a c. k. vojsko dílem ve dne, dílem v noci přes Sobotku ku Mnichovu Hradišti částečně táhlo, přece se zkouška očekávala. Až dne 21. června, totiž v pondělí, hned po mši svatě pan farář (Antonín Rajský) do školy přišel a vikariátní i úřední dopis oznámil, že se dne 23. června učiti přestane a následkem blížení se nepříteli že se zkouška již držeti nebude a školy že se mají pro nemocnice přichystati.

Přestalo tedy chystání se ke zkoušce a hned školní mládež pro vojenské nemocnice plátno cupovala jmenovitě v pondělí, úterý a ve středu; ve čtvrtek se již mládež nedostavila do školy, anto hned brzy zrána mnoho vozatajstva s vojenským nábytkem a příprave s raněnými od Hradiště k Jičínu táhlo a něco vojska, raněné provázající, se vším u Samšiny se rozložilo. Daroval jsem vojákům mléko a chléb, co potřebovali k nasycení, musil jsem konečně od rozdávání ustáti, anto již 4 bochníky chleba a všecko mléko bylo pryč a sami vojáci pravili, že jich sem více přijde, abych tedy pamatoval na ty a také na sebe. Důstojníkům raněným jsem poslal sebranou smetanu do čaje k silnici a tak se po nasycení všichni k Jičínu odebrali.

Toho samého dne, totiž 27. června asi v 10 hodin před polednem, táhlo jízdné vojsko naše od Sobotky sem, a když jsme je od Šalandy přijížděti viděli, spěchali jsme každý se dověděti, co to znamená. Táhlo čili ustupovalo vojsko to od Mnichova Hradiště po bitvě před Prusy; byli to husaři a dragoni v dosti značné síle. Naše podívání přišlo příliš drahé; nebo se vojsko to kolem celé Samšiny do obilí rozložilo, pasouc koně své v obilí a berouc z luk seno, an ho právě mnoho v kupách všude bylo, koňstvu k potravě.

Generál s celým štábem ubytoval se ve farním domě a mně se dostalo sedm koní a pět mužů za podíl do bytu; dobytek svůj jsem musel vyvésti na zahrádku a do chléva se dali dva koně a ostatní na mlátek; koně patřili majoru od kanonýrů, rodilému z Jind. Hradce, který velmi mírný a dobrý člověk byl, jakož i ostatní jemu podřízení vojáci.

Když se vojsko to nejlépe v polích rozložilo a na vaření oběda pomýšleti počalo, přiběhl sem jeden člověk z Hrdonovic se zprávou, že Prusové ve velikém množství od Turnova k Jičínu táhnou. Tu generál s celým štábem před školu přijel, zprávu tu od něho vyslechl a hned oddělení husarů na výzvědy v tu stranu odeslal; sám ale se všemi důstojníky do fary se odebral. Moje manželka v čerstvosti pro své vojáky žádané jidlo uvařila, kdežto ostatní vojsko svůj oběd s dychtivostí očekávalo, avšak nedostalo se vojsku tomu kromě mých žádaného oběda, poněvač Prusové od Turnova skutečně na Jičín udeřiti chtěl, jsouce

ale od c. k. vojska u Brad napadeni, brániti se musili. Tato nemilá, strašná příhoda způsobila ve vojiště bouřlivý dojem: na vše strany se troubilo k sedláni koní a v největším ryku a spěchu ujíždělo vše k Jičínu se svými kanóny a vším příslušenstvím tak šťastně, že k Bradům přikvapivše nepříteli zahnal a k ustoupení přinutilo.

Po odtáhnutí vojska nastalo mrtvé ticho a každý uvažoval, co by jej potkati mohlo, až se večer přiblížil. Kdo ostal v Samšině, neměl mnoho chuti do spaní, ačkoli již několik nocí málokdo pravidelně spal. O 10. hodině večerní šel Fr. Bureš ze Šalandy domů a tu jej silné vojenské hlídky císařského vojska zastavily a na wszeliké potřebné věci se vyptavše, zdělili mu, že dnes již jisto není, aby se zde nějaká srážka nestala, i radili mu, by spat nechodil a jiným to samé poradil. Frant. Bureš přišed domů, oznámil mé manželce, že spáti neschme, která mne v celém obleku spícího, ant jsem celé tři noci nespál a od spaní vydržeti nemohl, hned vzbudila a strašnou tu novinu oznámila. Já tedy hned vstal a na zahrádku zadní mezi několik sousedů, kteří tam s Fr. Buršem již seděli, jsem se odebral, umluvíce se, že noc společně přesedíme. Okolo půlnoci uslyšeli jsme na vršku u Pihova pískání na píšťalku a šustot nevědouce, co by to znamenalo, ale mezi námi sedící vysloužilý voják Jan Poláček, soused zdejší, nám vysvětlil, že to vojenská prohlídka (patrolla) jest. Hned nám radil, abychom se ze zahrádky odstranili, což jsme také hned učinili, schovavše se do školní světnice, ze které jsme zanedlouho spatřili část vojnů i s důstojníkem okolo školy k Drštěkryji se ubíratí.

O hodinu později se opětovovala zase taková patrolla, které jsme se zase vyhnuli, až pak ráno ve 3 hodiny dne 28. června, jmenovitě na sv. Petra a Pavla, počala střelba a sice již velmi blízko a naši úzkost dovršila. Nevědouce, kde bitva tato jest, očekávali jsme a pozorovali na vše strany, odkud se vojsko objeví, ale toho jsme nemohli dočekati. Já jsem šel tedy ku panu faráři o 3½ hodině se otázati, mám-li zvoniti klekání, a on mi dal následující odpověď: „Dnes ještě můžete zvoniti, an se vojsko nikde neobjevuje; kdyby se ale státi mělo, že by se zde bitva svěsti měla, aneb kdyby sem nepřátelské vojsko přitáhnouti mělo, aneb že by nepřítel okolo po silnici velikou silou táhl, nebude se zvoniti ani ráno, ani v poledne ani večer tak dlouho, dokud vojenský tahy nepřestanou, aby nepřítel zvonění to nepovažoval za dané znamení našim vojnům.“

Střelba neustále trvala až do 5. hodiny a pak nastalo ticho. Na ten den připadaly zde ranní služby boží v 7 hodin, které skutečně, ačkoli velmi málo lidí v chrámu Páně bylo, započaly. O pozdvihování ohlásil mi kostelník, že ta bitva ráno byla u Kosti a že naši u velikém množství od Sobotky k Jičínu ustupují a že vypravují sami vojáci, že co nejdříve nepřítel sem přirazí. Služby boží se dokonaly, však bez kázání, a my s panem farářem jsme se vyšli na vojsko to podívati, po kterém již ani památky nebylo.

Poledne přišlo a po silnici ani vozů ani vojska viděti nebylo, jen k poledni přibýlo sem něco Sasů jízdých, kryjíce tak záda vojsku císařskému, a to byli poslední vojáci z císařského vojska.

Odpovědně asi o 3. hodině ukázala se jízdá přehlídka pruského vojska, totiž tři muži, kteří jednoho Sasa pod Zajakury napadše, na jejich vyzvání, by se vzdal, jim odporujícího těžce ranivše, u silnice do příkopa složivše, nazpět k Sobotce odjeli.

O 4. hodině odpoleďní započala kanonáda na turnovské silnici v Knižnicích a Prusové u veliké síle doráželi na malou sílu našeho vojska tak, že naši ustupovali k Bradům a Jičínu a k dovršení již dosti veliké hrůzy i valící se kouř válkou způsobený oheň nám oznámil. Asi o 5. hodině odpoleďní objevilo se pruské vojsko po silnici od Sobotky k Jičínu v takové síle, že plnou silnicí jako silná zeď vypadalo.

Kdo doma ještě byl a již ráno aneb předtím dnem z domu neutekl, hotovil se nyní na útěk; a skutečně z mužských má'okdo doma zůstal, an lidi od Turnova a od Podolí utíkáví vypravovali, že Prusové každého mladšího mužského a mladíky k vojné schopné sebou běňou, a proto jako odjinud, tak i ze Samšiny vše, co k tomu podobného bylo, pryč se odstěhovalo. Při střelbě od Knižnic sem zaznívajíc se mnoho ženských před školou nashromáždilo, uzlíky nesouce a dobytek svůj vedouce, tázaly se mne, co já činiti, zdaž doma ostatí aneb také pryč utéci hodím, na což já jsem odpověděl, že pryč nepůjdu, ale na snažnou prosbu manželčinu a všech ostatních dal jsem si říci a vypravoval jsem se také na útěk. Když jsme tedy již i s dobyttem k útěku přichystáni byli a já uzlem opatřen s pláčem a těžkým srdcem se svou milou školou v duchu se loučil, bych se do ní snad nikdy více nenavrátil, přijeli dva prusí důstojníci ku škole a slyševše ten nářek a křik všech zde k útěku přichystaných, promluvil vyšší z nich v dobré české řeči takto: „Lidi, co děláte? Nic se nebojte a nikam nechodte, chovejte se tiše, nic se vám nestane, raději každý vojákům k jídlu přichystejte: kdo má brambory, ať uvaří brambory, kdo hrách, tedy hrách, co máte, to uchystejte!“ Po těch slovech jeli oba k faře, by pro sebe a ještě pro jiné důstojníky u pana faráře na ten den večeri zamluvili. Já po té řeči odhodil uzal i hůl a pravil jsem, že nikam nepůjdu. Dobytek svůj poručil jsem zpět do chléva dáti a pro vojáky raději večeri chystati, což i všechny ženské před školou shromážděné učinily.

Sotva ti dva prusí důstojníci k faře dojeli večeri si u pana faráře zamlouvajíce, vyšla rána z kanónu za Ohařicí, kdež naše vojsko rovněž jako u Knižnic nepřítel očekávalo, po které ti dva důstojníci v největším kvapu přes všecko osení k Ohařicím ujížděli. Nyní se Prusové po pravé straně silnice do polí roztahovati počali a sice pěchota táhla plnou silnicí, kanóny však a jízda vedle ní polem v nejlepší pořádku k Dubolce, anto v malém okamžení bitva za Ohařicí v plném proudu byla.

Strašné houkání děl obojího vojska a nepřetržitě hrčení malé zbraně dosáhlo takového stupně, že až hrozné bylo, mezi což se ustavičně „hurá“ na sebe útokem ženoucího vojska mísilo.

Nyní všeobecná hrůza nastala a každý z nás se ještě horšího bál. Bude-li pruské vojsko od císařských nazpět tlačeno, že bitva celou naši obec poplení. To se však bohužel nestalo a v malé hodině vzdalování se střelby k Jičínu dotvrdilo, že naši, jsouce Prusáky od Brad i od Ohařic k Jičínu tlačeni, a mimo to ještě lesem u Lochova přepadení, za Jičín ustoupiti musili.

Po bitvě, která večer přestala, nerozložilo se žádného vojska v Samšině, jelikož celá přední síla Prusáků k Jičínu táhla a my jsme ve strachu a trapné nejistotě, co se s námi dítí bude, do půlnoci na hosty vojenské čekali. Poněvač ale každý od nevspání tak zmořený byl, že chodmo zdrímal, rozešli jsme se každý domů a já po odezdání se do vůle boží se svými na prázdné postele, jelikož hned před tím dnem na radu našich vojáků peřiny, šatstvo a vše, co lepšího bylo, do sklípku v síni zazdítí jsem nechal a slámu našim vojákům pod koně dáti musil, v celém obleku jsme se položili.

Kdy pruské vojsko dne 29. června do Samšiny přitáhlo, udati nemohu, ale již o 3. hodině ranní jsem byl šumotem ze spaní vyburčován a tu jsem oknem viděl, že škola pěším vojskem pruským obklopena jest. V rychlosti jsem běžel stavení otevřítí a na štěstí jsem prvního u dveří poručíka nastihl. Prosil jsem tedy o posečkání, bychom se aspoň umytí mohli (strojení nebylo třeba), což mi povoleno bylo, a v krátké době tu byl setník s poručíkem, jimž se v čisté školní světnici zalíbilo; byla to setnina myslivců. Nyní se mi hrnulo vojsko do síně a do bytu

a všichni chtěli jíst. Má manželka krájela bochníky pilně a mazala jim máslem a tvarohem a snad by nám ani kousek k snídání bylo nezbylo, kdyby ti dva důstojníci v tom byli přítrž neučinili. Když jsem totiž setníkovi oznámil, že jim vodu k umytí, kterou mají žádati, dáti nemohu, an do síně pro množství vojska dostati se nelze, protlačil se poručík skrze dveře do síně, vojákům odstoupiti poručil a chleba dávatí zakázal.

Venku na stolicích, poněvač jich polovice již pro naše vojsko vyneseno bylo, bylo chleba a másla a zvláště dvě opálky a mnoho ošatek vajec, které vojáci, po staveních se rozběhše, sem snesli, že jim nebylo třeba hladu trpěti. Rozdělili tedy oheň před školní zahrádkou na návsí, vařili si vejce a polévku, jiní zase kávu, a tak každý jak mohl nasytiti se hleděl. Okolo 9. hodiny přitáhlo mnoho modrých husarů pruských a od těch se mi všichni důstojníci ve škole usadili, kávu se častovati dávajíce. Měli jsme hned večer pět dorostlých kuřat pečených, které si důstojníci rozdělili, do papíru zaobalili a sebou vzali. Právě ti modří husaři se rozběhli po chlévách, spisovali dobytek a napotom, když po napojení a nasycení koní k Libáni táhli, 21 kusů hned si vzali, mezi kterými i má kráva byla. Druhou jsme vyplakali a vyprosilí. Po těch přijelo mnoho jiných vojáků, jako dragoni, černí husaři, huláni atd., a všichni jídlo mítí chtěli. Že ale ti první tak pilně všude smežčili, těm zadním mnoho neostalo a tak právě zase dragoni opět dobytek sbírali a mně ponechanou krávu zase vzali. Však na velikou prosbu mi ji nechali, vzavše jiným opět sedm kusů, s kterými odtáhli.

Ten a předešlý den přetáhlo nejméně 50 000 Prusáků od Sobotky k Jičínu a každý se domyslíti může, mnoho-li vozatajstva po tak velikém množství vojska následovalo; celý den a celou noc asi po 10 dnů silnice se ani netrhla, ano dva až tři vozy podle sebe jezdily.

Ještě vícekrát vojsko pruské do Samšiny k ubytování přišlo, ale ve škole nebyl již žádný, kromě když na návštěvu přišel.

Měl jsem na svých rolích, jež dílem hraběcí a dílem zádušní najaté mám, 20 zlatých škody vyceněno, načež jsem 4 zlaté 66 krejcarů r. č. náhrady obdržel. Co jsem pro pruské vojsko chleba, kuřat, másla, kávy a cukru vydal, oúčtoval jsem a také peníze náležitě bez srážky obdržel jakož i za krávu.

Po nějakém čase byl jsem k c. k. okresnímu úřadu zvolán a tam mi praveno, že jsem císařskému vojsku mnoho chleba, mléka a smetany vydal, ano, že jsem za oběd pěti mužům daný od důstojníka peněz vzítí nechtěl a jemu již na koni sedícímu davané peníze vrátil, pročež že se mi dáva za mé dobré smýšlení 10 zlatých r. č. odměny, které jsem skutečně obdržel.

Vojsko pruské se vcelku všude zde dobře chovalo a žádného násilí nikomu nečinilo, jen když se mu jísti dalo; za všecko aspoň u mne prosilo i děkovalo a při odchodu přátelsky se rozloučilo.

Po uzavřeném míru skrz Samšinu zpátky táhl jen jeden prapor pěchoty a ani zde přes noc nezůstal.

Bůh nedej, by se více válka zde opětovati měla. Ten strach a lomoz, jaký jsme zakušili, není k vypsání.

(Zápis učitele Františka Jánského ve školní kronice)

Část členů Recitačního studia Šrámkova domu při zkoušce úspěšného pásma z Babičky Boženy Němcové.

Neznámé hradiště ve Spařencích

Během archeologického výzkumu keltské svatyně u Markvartic, o jehož průběhu informoval čtenáře prom. hist. Jiří Waldhauser v jednom z minulých čísel Zpravodaje, provedli jsme též drobný výzkum na nově objeveném malém hradišti u Spařenec. Na polohu této malé lokality nás upozornili pan Macoun ze Spařenec a pan Jaroslav Hurský ze Sobotky již loňského roku.

Jde o nevelké hradiště nebo drobný hrádek, položený na ostrohu nad rybníčkem na západní straně obce. Ostroh, tvořený úžlabinami dvou pouze občas tekoucích potůčků, byl na nejširším místě přerušen příkopem do dneš hlubokým zhruba dva a širokým přes pět metrů. Na straně k hradišti bylo toto opevnění ještě zesíleno nasypáním valem, který byl v jednom místě přerušen, patrně bránou.

V užší jižní úžlabině se dodnes zachovaly zbytky po jakési stavbě tesané ve skále. Vzhledem k její poloze u vody můžeme se domnívat, že šlo o mlýn nebo o hamr. Nejužší část ostrožny byla v minulých dobách značně pokřivena obyvatelstvem, které tam otevřelo lom.

Celá plocha hradiště byla rozdělena na dvě části. Niže položené bylo obloukovité předhradí oddělené terénním stupněm od plochy hrádku. Na této ploše se rýsovala oválná prohlubeň o průměru dva metry, která upoutala naši pozornost nejvíce, neboť na jiných hradištích bývají podobné prohlubně zbytky po zahloubených stavbách nebo studních. Z tohoto důvodu jsme také v ní položili první zjišťovací sondu. Po odstranění vrchní vrstvy vzniklé ze zetlelého listí a trávy jsme narazili na nehlubokou vrstvu písčité hlíny, ve které bylo množství drobných střeptů. Pod touto vrstvou se už nacházelo pouze podloží — hlína navrstvená v dávných geologických dobách, bez jakýchkoliv stop po zásahu lidské ruky. Celá

prohlubeň vznikla patrně v době nedávné, nevíme z jakého důvodu, snad při hrách dětí, které toto místo často vyhledávají.

Dalším zajímavým problémem bylo zjištění způsobu stavby valu. Vykopali jsme proto sondu širokou jeden metr, která protínala jak val, tak i příkop. Na stěnách výkopu se nám objevily vrstvy, z nichž jsme si mohli udělat představu o tom, jak byl val postaven. Nebyl patrně o mnoho vyšší než dnes a byl nasypán z materiálu vykopaného z příkopu. Vzhledem k tomu, že ho jeho stavitelé pokryli na povrchu kameny, nebyla při deštích navršená hlína vodou splavována. Vezmeme-li v úvahu výšku valu, je téměř jisté, že na jeho koruně procházela palisádová zeď, po níž se nám však prozatím nepodařilo nalézt žádné stopy. Berma — šikmý svah mezi příkopem a valem — byla ponechána jílovitá, což jistě případným obléhatelům cestu neulehčovalo.

Zbývající dny v týdnu jsme věnovali pokusům nalézt další stopy po případných stavbách na hradišti. Z další sondy jsme opět získali jen množství drobných střeptů. Žádné další pozůstatky po bývalých majitelích se nám nepodařilo nalézt, patrně proto, že prokopaná plocha byla jen pouhým zlomkem celé plochy hradiště, a v porovnání s jinými podobnými hradišti vidíme, že místo, v němž byla umístěna hlavní věžovitá stavba, bylo úplně zničeno lomem.

Podle předmětů nalezených při letošním výzkumu lze hradiště časově zařadit do první čtvrtiny třináctého století. Je to zařazení velmi hrubé, protože celý soubor nálezů není nikterak bohatý ani nejtypičtější. Na otázku časového zařazení i na mnoho dalších otázek nám snad dají odpověď další sezóny výzkumu.

Vít Weber, Severočeské muzeum Liberec

VZPOMÍNKY NA PRVNÍ ŠKOLNÍ LÉTA

[K 90. výročí narození Gabriely Mačenkové]

Vyslovím-li jméno Sobotka, především vypluje z truhlice vzpomínek obrázek mé babičky, pohled na Humprecht z našeho okna u hracího obrazu, vůně „ženicha a nevěsty“ na parapetě okna k Havlíkovům, ale také bolavá úzkost válečných let 1914—1918, usazené oči lidí a příze starostí na čelech lidí v domě i třáslivý zvuk umíráčku, který oznamoval často i vícekrát denně, že zane někdo umřel. Na chřipku, u Verdunu, na Piavě, na Zasu?

Uslyším-li jméno Gabriela Mačenková, vypluje z truhlice dětských vzpomínek jemný a zažloutlý závoj, který vše trpké a smutné, co jsem pod tíhou válečné bídy prožívala, zahalil, a před očima se začne odvíjet mírně zamžený film školního života a jeho učitelky. Jak ráda jsem chodila do sobotecké školy, kde ona učila. A jak učila. Celým srdcem, celou duší.

Když jsem se daleko později začala i já podílet na vzdělávání budoucí generace, ocenila jsem, jak byl její způsob práce moderní a pokrokový. Co jsme často slyšeli na různých konferencích jako objevitelské návrhy, to paní učitelka Mačenková už dávno úspěšně, za neobyčejně ztížených podmínek, uplatňovala. Například spojení školy se životem. Chodily jsme [byly jsme jen dvě třída, proto tvrdé y] často na vycházky malovat a kreslit podle skutečnosti. Vzpomínám si docela přesně na kreslení chaloupek v Oseku. Škoda, že ten výkres nemám, kdoví, stojí-li můj model ještě v boleslavské silnici. Jindy přinesla paní učitelka do školy několik starodávných šátků a my malovaly jejich pestré cípy. Nebylo to tak lehké pro děti ze 4. a 5. třídy. Ale učila nás tím současně lásce a úctě k lidské práci a k lidové tvořivosti. Z modelovací hlíny jsme nemačkaly jablíčka a hrůšky, ale na hnědé skříně u oken stálo plno Humprechtů, hradů Kostí i soboteckých kostelů, které jsme se snažily věrohodně vytvořit.

Ale největší pozornost věnovala vlastenecké výchově. Prováděla nás historií našeho národa od Mnaty, Neklana po Vratislava i Karla IV., historií Sobotky a okolí. Již tenkrát se zabývala sbíráním starých bájí a pověstí z Českého ráje. Sama jsem jí vypravovala pověst o vzniku Střehomi a Plakánku, jak mi to vyprávěl můj dědoušek, původem z Vikova mlýna ve Střehomi. Tato pověst ještě s jinými byla pak otištěna ve sborníku z Jičínka. Dovedla nás však také velmi naléhavě připravovat pro velké dny, které přicházely vyplnit staletá přání českého národa,

pro 28. říjen. Dnes to snad zní nadneseně, ale bylo to i odvažné zmiňovat se o našem odboji a vyvést na nástěnku vedle obrázků českých i slovenských básníků a buditelů také fotografie vedoucích českých odbojných politiků.

Bylo to ve dnech před 28. říjnem i nebezpečné. Jednou paní učitelka napomínala malou neposedu a ta jí odsekla: „A já to na vás řeknu, co nám tu vypravujete!“ Ustrnulý jsme, jak by to bylo možné, ale paní učitelka nás stejně dala svým jemným hlasem učila „Kde domov můj?“ Hlad, bída a nedostatek v zemi vrcholily. Nosily jsme do školy kousky uhlí, které jsme našly na ulici, kousky dřeva, cihly rašeliny, kterými se topilo. V šeru říjnových dní, v místnosti zakouřené čpavým dýmem špatného paliva jsme prožívaly zvláštní sladko-hruzné pocity očekávání...

A když konečně přišel 28. říjen a nastaly chvíle jásání a oslav, naučila mě paní učitelka báseň Karla Dewettra:

*„Dnes vlastní nový vzplál ti den,
dnes česká srdce svátek světi,
rozdrčen je černý orel, jenž svým spárem
nás krutě svíral po staletí...“*

Tu jsem pak velmi často přednášela při nejrozmanitějších oslavách. Byly to vzrušené dny a pro mě jsou ve vzpomínkách neodlučitelně spojeny se soboteckou školou a její učitelkou Gabrielou Mačenkovou. Přišly všední dny, starosti o studii. Paní učitelka nás všechny, kdo jsme se chystali ke zkoušce do primy, výběrně připravila. Uměli jsme bezvadně rozbor slovní i větný, dělení dvojmístným dělitelem a trojčlenku. Později jsem na její otázku v dopise „...neděláš mi nečest?“ mohla odpovědět: Ani tenkrát ani nikdy jindy, milá paní učitelko!

S odstupem času a podle kusých a velmi citových vzpomínek se mi Gabriela Mačenková jeví jako hrdá osobnost a jako vynikající učitelka, která milovala hudbu [její tatínek byl výborný muzikant, učil i mne hře na housle], ale nade všechno svůj rodný kraj a svou zemi. Jak veliký vliv měla v tomto směru na nás ve škole, dokazuje dětsky naivní, ale upřímná poznámka, kterou jsem si ve svých deseti letech napsala do zápisníku, který mě provázal do primy. Pod písmenem M jsem si trochu pateticky napsala: „Gabriela Mačenková jest moje nejdražší učitelka, ta mi našla onu pravou cestu a vedla mě po ní plných pět let. Tato léta byla a budou nejněžnějšími léty mého života. Ona v našich srdcích vzbuzovala lásku k vlasti... Díky jí!“ Sylva Vaňková-Daníčková

MUDr. Jiří Filsak navždy odešel

Do Sobotky přišel r. 1952 jako obvodní lékař (po smrti MUDr. Jana Novotného) a brzy se všude projevovaly výsledky jeho energické práce. Byl nesmírně činorodý a zdaleka se nespokojil pouhým plněním svých povinností. Uvědomoval si, že nestačí nemocné jen léčit, ale že je nutno nemocem předcházet. Proto pečoval zvláště o zdravý růst mládeže a propagoval aktivní sportování. Sám šel příkladem vstříc. Táboření, turistika, plavání, vodáctví a lyžování, to vše výborně ovládal, navíc býval i členem Horské služby, nebál se skočit padákem atd. V Sobotce pracoval aktivně v ČSČK, byl cvičitelem Sokola a Svazarmu a jako školní lékař se významně podílel na práci SRPŠ. Stále něco vymýšlel a organizoval. Neobešel se bez něho nácvik na spartakiádu, organizoval stavbu lodí, vždy sehnal se svými přáteli táborový inventář, dovedl ještě z let svého skautování stovky zajímavých her a písní a hlavně uměl vždy dát dohromady potřebnou partu svých vrstevníků i mladých nadšenců, kteří pomáhali realizovat jeho myšlenky. Proto stovky soboteckých dětí mohly prožít nezapomenutelné prázdniny v letních táborech v Drhlenách, Doksech, jihočeských Dědovicích, Kolodějích, nebo třeba jen na soboteckém hřišti, v Ledcích či na Mladějově, proto nezapomenou na zimní pobyt v Harrachově, Velkých Hamrech či Vítkovicích, na sjiždění Otavy, Lužnice, Vltavy a Jizery... Kolik zábavy si užili všichni účastníci na pramících, při táborových karnevalech, jak se učili samostatnosti, odvaze a vytrvalosti, kolik písniček přezpívali u táborových ohňů, kolik jídel spálili v kotlících, jak poznávali pravé kamarádství.

Po jedenácti letech ze Sobotky odešel. Jeho zájmy a zkušenosti ho vedly k odborné a publikační činnosti. Působil v Mladé Boleslavi a v Jičíně, zaměřil se zvláště na léčbu astmatických dětí a dosáhl na tomto úseku

velkých úspěchů jako odborný lékař léčebny v Choceřadech na Sázavě. I tam prosazoval léčbu cvičením, zimní i letní pobyt v přírodě, plavání, jízdu na kole a na člunech. Jeho metody měly odezvu i v zahraničí, spolupracoval zvláště s Holanďany. O svých zkušenostech napsal mnoho odborných článků i populárních brožur. A stále se vracel i do Sobotky ke svým přátelům, organizovat dětské závody, vést rehabilitační kurs ČSČK atd.

Stále někam spěchal, nedovedl se spokojit s dosaženým. A tak také náhle a neočekávaně odešel. Dopravní nehoda ukončila 18. prosince 1970 jeho život v 54 letech. 22. prosince jsme se s ním rozloučili v nymburském krematoriu. Rozloučili, ale nezapomeneme. Karol Bílek

LITERÁRNÍ ZE SOBOTECKA

- Šrámkovy verše si mohli přečíst čtenáři Lidové demokracie 23. XII., plzeňské Pravdy 23. XII. a Vlasty č. 52/70 (Prosinec) a magazínu Turista na cestu č. 9/70 [Vitr].
- Podmínky nového ročníku Literární soutěže Šrámkovy Sobotky otisklo Rudé právo 9. XII., Pochodeň 17. XII. a Učitel'ské noviny 24. XII.
- O své lásce ke Šrámkovi píše Dana Medřická v Naší rodině 49/70 a Jaromír Hanzlík v Záběru 24. XII.
- Zhudebněné revoluční verše Šrámkovy připomíná V. Dolejší v Životě strany č. 25/70.
- Ladislav Stehlík napsal velký článek o Šrámkovi, doprovázený mnoha fotografiemi, pro časopis Československý voják č. 26/70. Najdeme zde i vzpomínky presidenta republiky Ludvíka Svobody, uvedené Šrámkovými verši.
- V Pochodni 19. XII. píše František Bařha o opeře Léto Mir. Krejčího.
- Šrámkovu Sobotku připomíná Pochodeň 17. IX. a Svobodné slovo 28. XII.; práci RSSD týž deník 6. a 17. XI.
- Mladý svět č. 50/70 reprodukuje Špálovu kresbu Vítězství.
- O práci Josefa Hakena na Mostecku píše Průboj v č. 221/70.
- Úmrtí režiséra Václava Kršky připomínají Texty č. 9/70.
- Báseň Blanky Švábové Zrání uveřejňuje Práce 5. XII.
- O Antonínu Markovi se dočteme v Pochodni 17. IX. a v Rozvoji 9. XII.; v Katolických novinách 15. XI. je článek o jeho a Vetešníkovi vztahu k Rusku.
- O Františku Kavánovi píše Rudé právo 12. XII.
- Další článek o sochařské rodině Jelínků napsal Miloš Suchomel do časopisu Willkommen in der Tschechoslowakei č. 3/70.
- O práci ROH píše Marie Sedláčková ve Svobodném slově 30. XII.
- Vokálovu výstavu připomíná Pochodeň 19. X.

● Články k jubileím akademika Jana Filipa, doc. dr. Zdeňka Kalisty a doc. dr. Rudolfa Turka najdeme ve Zprávách společnosti přátel starožitností 1970.

● O práci sobotecké Bohemie informuje Předvoj 24. XII.

● Turistický ruch na Sobotecku připomíná Svobodné slovo 28. XII.; fotografii Kosti přináší Pochodeň 23. XII., snímek Trosek týž časopis 5. XI.; dva záběry ze soboteckého kostela přináší Svět v obrazech č. 49/70, o větrném mlýně na Bořenovech najdeme zmínku v Textech č. 9/70.

● V Životě Budovcovy župy č. 12/70 najdeme článek L. Vogelové o výletě soboteckých Baráčníků a vzpomínky na zemřelé členy sobotecké obce A. Bůvou, Fr. Holmana a Fr. Horčíka.

● Domousnický zpravodaj č. 30 z 23. XII. 1970 přináší vzpomínky na dřívější život v obci, zprávy ze současnosti a pokračování článku o pomístních jménech v obci.

● Bousovák č. 12/70 je věnován současnému dění, přináší báseň a články J. Kozáka a přetiskuje další část historie Domousnic.

● **Práce a studie střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje.** Ochrana přírody a krajiny 2/70. Cena Kčs 23,—. Rozsáhlý sborník přináší řadu pěkných a významných studií o nejrůznějších oborech živé i neživé přírody. Sympatický je široký záběr, který v mnoha případech nerespektuje krajské hranice a tím zapojuje poznatky do širších souvislostí, mnohdy nedělá ani rozdíl mezi objekty chráněnými a nechráněnými a tím získává cenný pohled na přírodu jako celek. Tam, kde došlo k třídění podle vyhlášek o chráněných přírodních (článek Procházekův), cítíme násilnost tohoto výběru. Dva články jsou zaměřeny jen na metodiku přírodovědné práce; nezdá se však, že by patřily k hodnotné části sborníku. Vzhledem k zaměření a významu publikace bylo by vhodné rozšířit cizojazyčné výtahy, nebo ještě lépe tisknout všechny studie v cizím jazyce s kratším českým excerptem. S.

● **Turčín Oldřich: Vznik a vývoj okresních archivů Východočeského kraje.** Sborník prací Východočeských archivů I - Zámorsk 1970, str. 217—249. V této studii podává autor na základě podrobných a důkladných znalostí historii východočeských okresních archivů od jejich vzniku do současnosti. V kapitole o archivnictví na Jičínsku je i oddíl o historii městského archivu v Sobotce od konce XVIII. století. Je zpracován stručně a přesně. Celý sborník přináší množství zajímavých studií a materiálů a jistě se stane nepostradatelnou pomůckou všech historiků a zájemců o minulost našeho kraje. K. B.

● **Vkusnou brožuru s výsledky letošního I. ročníku mezinárodní soutěže ve fotografii „Infota Jičín 70“ vydal Okresní osvětový dům v Jičíně. Je zde reprodukováno několik vítězných prací a v reklamní části najdeme stručné informace o Českém ráji s fotografiemi Trosek, Kostí atd.**

Jana Ježková, Obecné školství na Novopacku do počátku 20. století.

Sborník Krkonoše - Podkrkonoší, sv. 5, 1970, str. 127—167

Autorka si vzala za úkol zpracovat kdysi velmi oblíbené téma, žel tehdy pro svou laickost zpracování šlo o práce vcelku málo hodnotné. Různým úskalím, která přináší archivní materiál tohoto druhu a především pak práce o této problematice, se autorka s úspěchem vyhnula.

Po úvodu podává přehled literatury a pramenů. Zvláště pramenům věnovala patřičnou pozornost. Heuristická základna práce je solidní.

V první kapitole autorka podala přehled vývoje obecného školství na Novopacku na pozadí sociální, národnostní a kulturní charakteristiky obyvatelstva a kraj stručně charakterizuje. Pokud jde o vlastní vytyčení regionu Novopacka, soudí, že autorka měla precizněji vyjádřit tento pojem a ne se spokojit jen s výčtem obcí. Dále seznamuje s historií zakládání škol na Novopacku.

V další části jsou popisovány školní budovy a vybavení škol (pomůcky, knihovny atp.). Autorka se zabývá otázkou docházky dětí do školy a dokládá, že byla určována sociálním aspektem. Zajímavé je její upozornění na aspekt psychologický — tvrdohlavost a neústupnost podhorského sedláka — i když připomíná, že jde jen o její hypotézu. Sledována je i problematika národnostní, která se zvláště výrazně projevuje v pojednání o vyučovacím jazyku na Novopacku. Autorka dokládá, že jihozápadní německý jazykový ostrůvek byl v podstatě asimilován, kdežto oblast blízká vrchlabskému okresu nikoli.

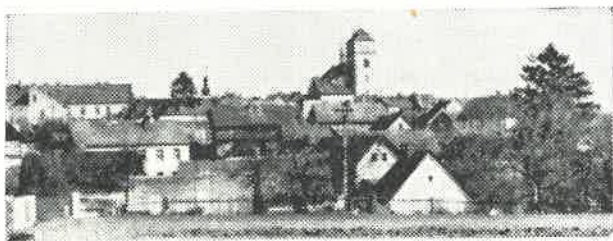
V druhé kapitole, na kterou klade autorka právem největší důraz a v níž je tedy těžiště práce, je probírána problematika úlohy učitele, jeho místa a zařazení ve školské a veřejné politice Novopacka, jeho postavení v životě obcí i jeho veřejné činnosti v místech. Poukázáno je na rozdílnost v odměňování učitelstva.

Poznámkový aparát a seznam zachovaných školních pamětních knih práci uzavírají.

Práce J. Ježkové je bezesporu jednou ze základních prací k dějinám školství na Novopacku. Bylo by jistě vítané, kdyby podobné práce měly i další regiony. Práce má celkem významné klady, i když z některých metodologických nedostatků je zřejmé, že autorce chybějí v tomto směru zkušenosti. Můžeme však říci, že Novopacko má nyní díky této solidní studii základ k další práci na tomto úseku. Doufáme, že autorka sama v ní bude pokračovat, nebo že bude mít následovníky. Učitelé Novopacka by bezesporu měli tuto práci znát.

Studie Jany Ježkové byla po právu odměněna v literární soutěži Šrámkovy Sobotky.

PhDr. Vladimír Wolf

Sobotecká všehochuť

● **Plenární zasedání MNV v Sobotce se konalo 9. prosince 1970. Bylo věnováno zakončení Měsíce československo-sovětského přátelství. S kulturním programem vystoupili pionýři a žáci sobotecké školy a noví pionýři zde složili svůj slib.**

● **Dva nové televizní filmy z našeho kraje jsme měli možnost zhlédnout 23. a 29. prosince 1970. Prvý se jmenuje Romance básníka kraje a za doprovodu Šrámkových veršů nám defilují před očima krásné záběry Sobotky, Humprechtu, Oseka, Plakánku a Kostí. V nevedených záběrech nám kamera přibližuje třeba i Wiesnerovy**

kresby na Humprechtě, Šrámkův dům, oseekou zvonici atd. V druhém snímku, nazvaném Kostecká elegie, se seznámíme s krásou hradu Kostí a jeho galerie. Scenář a režie obou filmů je dílem Ladislava Lukeše, kameramanem byl Jan Hendrych, hudbu složil Jiří Svoboda. Prvým snímkem nás provází hlas Jany Štěpánkové a Zdeňka Lukeše, v druhém hovoří Jiří Holý.

● **Cesta za rudou hvězdou** pokračuje plněním dalších úkolů. Máme pátrat po historii KSČ od jejího založení do r. 1933 a získávat materiály o vzniku dětských a mládežnických organizací v tomto období. Dále jsme provedli lesní olympiádu. V běhu byl nejlepší Jirka Boček, hod polenem jsme odložili, až bude lepší počasí. Pokračujeme také v úpravě okolí školy, pomáhali jsme při stavbě skleníku na školní zahradě. Nezapomínáme ani na sběr starého papíru a hadrů.

IX.A - oddíl Paprsek

● **Do městského archívu v Sobotce** věnoval četné staré knihy a časopisy pan J. Kuchař z Prahy. Srdečné díky!

● **Učitelkám mateřské školky v Sobotce** patří uznání za pečlivou přípravu předvánoční besídky. Letos měli značně ztíženou úlohu, protože mnoho dětí postupně onemocnělo neštovicemi, ale výsledek byl stejně úspěšný jako v jiných letech.

● **Obětavé členky ČSČK v Sobotce** připravily mnoho radosti osamělým důchodcům v Sobotce, které na vánoce podělily dárkovými balíčky. Nezapomněly ani na Domov důchodců v Milíčevsi, kde žijí důchodci ze Sobotky.

● **Zprávy z pošty v Sobotce:** Dne 1. prosince 1970 odešli na zasloužený odpočinek dlouholetí pracovníci pošty v Sobotce vedoucí František Grospič a doručovatel František Grafek. Dne 21. ledna 1971 dovršil 60 let rovněž dlouholetý pracovník zdejší pošty Jaromír Kubů a odchází do důchodu. Děkujeme jim touto cestou za jejich poctivou a svědomitou práci a přejeeme do dalších let pevné zdraví.

Od 1. prosince 1970 byl pověřen vedením pošty bývalý vedoucí pošty v Markvarticích u Sobotky František Vintera.

Ve III. a IV. čtvrtletí 1970 umístila se pošta v Sobotce v soutěži o nejlepší poštu ve II. skupině pošt na prvním místě a obdržela putovní standartu Obvodní správy pošt a telekomunikací v Hořicích a Krajského výboru odborového svazu v Hradci Králové.

● **Sjezd rodáků a přátel města Sobotky a okolí** se uskutečnil letos v polovině července, neboť posvícenský termín koncem srpna není vyhovující. Začal již pracovat sjezdový výbor v čele s předsedou MNV Františkem Hejnem. O přípravách sjezdu budeme pravidelně informovat.

● **K pomístnímu jménu Na zlaté bleše** v Sobotce nám sdělil pan Josef Janků, že zde bydlíval obchodník, který zbohatl obchodováním s jetelovým semínkem. To dalo vznik pomístnímu názvu.

● **Vánoční strom** postrádali sobotečtí občané na náměstí. Jeho stavění je hezká tradice, která by se měla dodržovat. Ve všech okolních městech byla náměstí vánočním stromem ozdobena.

● **Vánoční a novoroční pozdrav z Dolního Bousova** mohli tamější občané poslat na dvou zvláště k tomuto účelu vydaných pohlednicích, které zachycují dva pohledy na náměstí pokryté pořádnou vrstvou sněhu. Zvlášť pěkný je pohled na radnici, druhý, zobrazující roh náměstí u hotelu, je pokažen ne příliš šťastně obnoveným pohostinstvím. Lístky stojí jen 70 haléřů, protože se na ně nevztahuje příplatek na turistický ruch.

● **Trumpetista Miroslav Kejmar** spoluúčinkoval s Českou filharmonií na velké mši na Boží hod vánoční 25. XII. 1970 ve svatovítském chrámu v Praze.

● **Novoročenku se soboteckým motivem** rozesílali též manželé Svobodovi z Prahy. Je to společný portrét zkreslený v zrcadle na odbočce kostecké silnice před Brixovým statkem.

● **Ladislav Korbek**, bývalý vedoucí sobotecké pekárny, se stal nedávno předsedou MěstNV v Jičíně.

● **Flétnistka Eva Doláková** měla svůj absolventský koncert dne 11. ledna 1971 v Brně. Provedla na něm skladby J. Haydna, E. Varèse, J. Riviera a B. Martinů. Jménem všech přátel ze Šrámkovy Sobotky blahopřejeme!

● **Sobotka má v současné době** 1928 obyvatel, s připojenými obcemi 2316 obyvatel. V roce 1970 se zde narodilo 43 dětí, takže můžeme očekávat růst počtu obyvatelstva.

● **Sňatků** bylo v roce 1970 uzavřeno na MNV v Sobotce celkem 75. Ze Sobotecka (matriční obvod Sobotka) bylo 47 snoubenců, z Jičína 21, z okresu Jičín 45, z okresu Mladá Boleslav 21, z okresu Semily 8, z okresu Nymburk 3, z okresu Hradec Králové 2, z Prahy 1, z Velké Lhoty na Moravě 1 a z Vojnic na Slovensku také 1.

● **Kulturní kalendář:** 4. I. 1901 se narodil spisovatel a básník našeho kraje Alois Havel z Bakova n. Jiz. 7. I. 1816 se narodil učitel Matěj Balcar z Mrkvojed. 11. I. 1946

byl Fráňa Šrámek jmenován národním umělcem. 14. I. 1881 se narodila ředitelka Gabriela Mačenkova, vlastivědná pracovníce Sobotecka. 22. I. 1886 se narodila sestra Šrámkovy manželky, spisovatelka Zdeňka Čečilová. 25. I. 1836 se narodil dramatik František Venceslav Jeřábek. 30. I. 1941 zemřel historik Josef Vítězslav Šimák. 8. II. 1901 zemřel spisovatel Josef Ladislav Turnovský. 12. II. 1841 se narodil pražský primátor JUDr. Jindřich Solc. 22. II. 1866 se narodil politik Jindřich G. Maštálka. 25. II. 1931 zemřel klasický filolog prof. Karel Cumpfle, ředitel píseckého gymnasia. 28. II. 1951 zemřel přírodovědec Josef Sulc.

● **Sobotečtí jubilanti:** 85 let se dožívají: 6. II. Albína Sedmidubská a 7. II. Marie Svobodová ze Sobotky. 80 let oslavují: 28. I. Anna Lavická a 7. II. Alžběta Hanušová ze Sobotky. 75 let bylo 4. I. Marii Wernerové a 22. I. Františce Strnadové ze Sobotky. 70 let se dožívají: 14. I. Anna Kupcová, 21. I. Jan Chrtek, 28. I. František Kučera a 22. II. Marie Vocásková ze Sobotky a 23. I. František Pěnička ze Zajakur. 65 let oslavují: 1. I. Božena Havlíková, 12. I. Pavel Kozák a 6. II. Josef Ševr ze Sobotky a 28. II. 1906 Josef Knob ze Zajakur.

● **Dva jubilanti z Markvartic.** Dne 21. ledna se dožil 93 let pan František Horčík ze Spařence. Stále zdravý a svěží dochází pravidelně do Jednoty v Markvarticích za obstaráním nákupů. Jako zakládající člen požárního sboru v naší obci se těší, že začátkem měsíce února se půjde opět podívat na požární ples. — Dne 24. února 1971 se dožije 98 let paní Marie Honysová z Markvartic. Je to jistě nejstarší jubilantka na Sobotecku. Babička se těší dobrému zdraví, ráda čte a zajímá se o všechny události. Přejeme oběma hodně zdraví do dalších let.

● **Na MNV v Sobotce uzavřeli sňatky:** 28. XI. Jana Nováková z Malechovic a Josef Vokráčko ze Zelecké Lhoty; 12. XII. Jana Kolumpková ze Sobotky a Ivo Šandera z Ohařic; 19. XII. Hana Hochmanová z Plhova a Zdeněk Hulčík z Dlouhé Lhoty; 22. XII. Eugenie Půlpánová ze Sobotky a Josef Kettner z Hradce Králové; 27. XII. Hana Rybáková z Dětenic a Josef Kopal z Mladějova; 16. I. Emilie Černá z Ohařic a Josef Kovář z Rytířovy Lhoty; 22. I. Helena Kolínská ze Sobotky a František Linka z Oseka a 23. I. Jana Ulrychová ze Sobotky a Josef Šuma z Dlouhé Lhoty. V Praze uzavřeli sňatky 23. I. Blanka Šedivá ze Sobotky a František Tušil z Kraselova.

● **František Novotný** ze Sobotky zemřel 9. prosince 1970 ve věku 79 let. Dlouhá léta pracoval v městské samosprávě a po r. 1945 byl několik let předsedou MNV v Sobotce. Byl prostým železničářem, ale měl vzácný smysl pro zachování kulturních památek. Tak bylo pod jeho vedením nejen vydlážděno kus náměstí a dalších prostranství ve městě (sám šel dláždít a strhl svým příkladem další brigádníky), ale také budováno koupaliště, umožněn vznik městského archivu, zajištěna oprava vzácného soboteckého graduálu atd. V dějinách města bude mu vždy patřit čestná vzpomínka.

● **Úmrtí:** 5. XII. 1970 Pavlína Heršálková z Ohařic — 70 let. 14. XII. Růžena Mizzerová z Drštěkryje — 55 let. 18. XII. František Vošvrda ze Samšiny — 82 let, 27. XII. Marie Kosinová ze Sobotky — 72 let.

● **Úmrtí v lednu:** 6. I. Alois Srb ze Střelče - 89 let. 8. I. Stanislav Ort ze Sobotky - 47 let. 12. I. Karel Samšíňák ze Sobotky - 78 let a Marie Landovská z Rovně - 71 let. 14. I. František Neubauer ze Zámostí - 71 let. 15. I. Marie Šolcová z Libošovic - 55 let. 18. I. Marie Mašindová ze Sobotky - 71 let. 20. I. Ignác Kafka z Prahy - 67 let. 25. I. Anna Jirčáková z Libošovic - 67 let. 31. I. Marie Brodská z Netolice - 84 let.

● **Upřímně děkujeme** všem, kdo se přišli rozloučit s naším drahým tatínkem a manželem Stanislavem Chrpou, kdo se snažili zmírnit náš žal. Zvláštní dík patří spoluměstnancům z ČSAD a požárníkům ze Sobotky.

Marie Chrpová a synové

● **Upřímně děkujeme** všem, kdo se jakýmkoli způsobem snažili zmírnit náš zármutek nad odchodem našeho drahého manžela, otce a dědečka, pana Františka Novotného ze Sobotky.

Zarmoucená rodina.

● **Děkujeme touto cestou** všem přátelům a známým, kteří se v tak hojném počtu přišli rozloučit s naším milým manželem, otcem a dědečkem, panem Václavem Barešem ze Sobotky. Zvláštní dík patří za písemné projevy soustrasti, za květinové dary a za slova řečníků.

Rodina Bartošová

● **Děkujeme touto cestou** všem přátelům a známým, kteří se snažili zmírnit naši bolest při úmrtí našeho drahého otce a manžela, pana Stanislava Orta.

Rodina Ortova

Vážení čtenáři,

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky vstupuje již do svého osmého ročníku. Za tu dobu si získal oblibu u čtenářů i uznání odborníků. To dosvědčuje, že i když musíme vyhovět zájmům všech okruhů odběratelů, práce se nám daří. Ale není to lehké. Vždyť jedni odebírají Zpravodaj kvůli vlastivědným článkům, druzí zde hledají tematiku šrámkovskou, další se chtějí dozvědět o současném dění ve městě, o slovo se hlásí i nositelé příjmení Sobotka atd. Navíc je nás na všechnu práci kolem Zpravodaje velmi málo. Tím více musíme opět poděkovat všem nezištným autorům jednotlivých příspěvků. Jejich zásluhou můžeme uveřejňovat hodnotné články historické, přírodovědecké, literárněvědné a další. Jen častější články o současném životě Sobotecka stále chybějí. Upřímně poděkování patří i turnovské Severografii za pečlivý tisk časopisu.

Ani stálí odběratelé neklamali a přispívali úrovni ZSS zvýšeným předplatným. Srdečné díky! Vždyť jen málo z nich čekalo až na zaslání upomínky a jen několik jsme museli vyškrtnout pro nezaplacení předplatného. Kromě finančních příspěvků dostala redakce i mnoho dopisů, za něž touto cestou srdečně děkujeme.

Náklad VII. ročníku byl 1200 výtisků, z toho 1053 bylo určeno stálým předplatitelům.

Nyní několik organizačních připomínek. V novém ročníku bude časopis vycházet většinou dvouměsíčně. Tím se ulehčí práce redakci, administraci i tiskárně a sníží se i finanční náklady. Do tohoto čísla přikládáme složenky na předplatné ZSS na rok 1971 opět v dobrovolné výši. Platíte-li za více osob, napište jejich jména na zadní stranu složenky a oznamte jim, aby svou složenku nepoužili. Pokud možno pište za předtištěné ZPRAV své odběratelské číslo. Příspěvky zašlete co nejdříve, aby bylo možno určit rozsah Zpravodaje (víte přece, že to závisí na výši předplatného). Kdo již nechce ZSS odebírat, oznamte to redakci. Tam si také zájemci mohou napsat o cyklostylovaný obsah VII. ročníku. Ztratí-li se některé číslo během přepravy, napište si o náhradní.

Na závěr přejeme Vám všem mnoho úspěchů v novém roce, hodně zdraví, spokojenosti a splnění všech přání. Těšíme se na vaše příspěvky, návrhy i připomínky, aby naším společným úsilím byl Zpravodaj stále lepší.

Pro zajímavost ještě uvádíme, kam posíláme v současné době náš časopis stálým odběratelům:

výtisků

258	Sobotka
198	Praha
35	Mladá Boleslav
34	Jičín
30	Liberec
22	Hradec Králové
17	Turnov
16	Osek
14	Mladějov
11	Jablonec n. Nis., Spyšová
9	Dolní Bousov, Libošovice
8	Staňkova Lhota, Vesec
7	Brno, Mnichovo Hradiště, Trutnov
6	Lavice, Lomnice n. Pop., Nepřívěc
5	Bakov n. J., Čálovice, Dobšice, Hořice, Nová Paka, Nymburk
4	Brandýs n. L., Česká Lípa, Děčín, Kdanice, Libáň, Markvartice, Mělník, Olomouc, Podkost, Rovensko p. Tr., Semily, Spařence, Stěblovice, Ústí n. L.
3	Cvikov, Hubojedy, Kladno, Klatovy, Rakov, Roztoky u Prahy, Rytířova Lhota, Samšina, Skuřina, Vyskeř, Znojmo
2	celkem 32 obcí, mezi nimi Malechovice, Mrkvojedy, Zajakury
1	celkem 151 obcí, mezi nimi Drštěkryje, Ohařice, Plhov, Příchovj

Z uvedeného vyplývá, že z obcí a osad Sobotecka nezasíláme žádný výtisk jen do obcí Blata, Leština, Netolice, Roveň, Střeleč a Zámostí. Těšíme se, že v letošním roce přibudou odběratelé další.

R e d a k c e

